

# КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№18 | 25 вересня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

## ТЕТЯНА МАТАСОВА: «У ТЕАТРИ «БЕРЕГІНЯ» ЧАРІВНА АКТОРСЬКА ТРУПА, З ЯКОЮ ПРИЄМНО ПРАЦЮВАТИ»

У Київському академічному театрі українського фольклору «Берегиня» за його понад тридцятирічну історію поставили десятки музичних вистав. А з приходом до театру молодого режисера Тетяни Матасової у репертуарі «Берегині» почали з'являтися і драматичні спектаклі. Сьогодні пані Тетяна – гість нашої газети.

– Чому для своєї першої постановки обрали саме повість Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків»?

– Цю повість люблю з дитинства, на ній мене виховували мої батьки. Ще змалку почула від них багато гуцульських казок і легенд. Перечитувала цей твір безліч разів. Він настільки багатогранний, що людина у будь-якому віці знаходить у ньому щось суголосне стану своєї душі на час прочитання.

Задум вистави поступово формувалася у моїй уяві, до того ж я почала розуміти, наскільки актуальною повість залишається сьогодні. Серце підказало: цю виставу треба ставити саме в «Берегині». Моя ідея тут сподобалася, колектив мене підтримав.

Репетиційний процес тривав лише півтора місяця. Потім вистава доопрацьовувалася, оброста новими творчими задумками. Дуже подобався сам процес роботи з колективом, актори все схоплювали з пів слова, а драматичний матеріал розуміли через спів.

– Будь-ласка, кілька слів про виконавський склад.

– У виставі грає ціле сузір'я талановитих акторів. Роль Івана виконує студент Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого Олександр Кірик, а роль Марічки у різних складах виконують актриса театру «Берегиня» Катерина Берез-



ницька і студентка Мілана Бекова.

Актори «Берегині» створили чимало яскравих образів. Наталка Кучер у виставі є чарівною відьмочкою, Антоніна Бригинець – тримбікарка, одна з нявок – Валентина Гордійчук. Марина Корогода грає дівчину, яка на весіллі напоює хлопців зіллям. Вікторія Толкачова теж одна з нявок. Лілія Мілевська зуміла відтворити справжню гуцульську харизму. Олексій Черняк майстерно зіграв чорта, а Валентин Великород – Змія-спокусника. Двічі під час вистави виходить на сцену душа колективу – заслужена артистка України Надія Буравська. Провідний актор театру, заслужений артист України Анатолій Пахомов водночас і Ватаг, і Дух Карпат – Чугайстер. Постійно знаходять щось нове у своїх образах Павло Ласкавчук (казкар Микола), Олександр Сердюк (Мольфар), Галина Татуревич (Мати), Роман Скорик (Батько Івана, він же Палійчук).

– Що можете сказати про костюми?

– Спеціально для вистави створювали особливі прикраси. Вишиванки, плахти використовували ті, що були у театрі, але трансформували їх під нову постановку. Шукаючи образи, вичили багато гуцульських світлин. Водночас ми намагалися не завантажувати сцену декораціями, а поставали перед глядачем такими, якими вони є насправді. Жанр вистави – містерія, і ми не могли виносити на сцену купу побуту. Яблуко у виставі використано як символ, що постійно змінюється. Це символ кохання, символ гріха і символ життя, того життя, яке Іван хотів розділити з Марічкою на двох.

Вистава драматична, а музика має в ній надзвичайно велике значення. У мене вже були певні напрацювання, з якими я прийшла до театру. Багато працювала разом із засновником театру, народним артистом України Ми-

колою Буравським. Разом думали, як відібраний матеріал звучатиме у новій виставі. Приміром, «Коліскова» спочатку була дуже весела і щаслива. Ми зробили з неї більш мінорний твір. Ця коліскова звучить у той момент, коли помирає Іван. Багато працювали з оркестром. Деякі вокальні партії з'явилися безпосередньо під час репетицій.

До роботи над виставою запросили балетмейстера Валерія Кирилюка. Він досить чітко окреслив місце, де має бути пластика. І рухи гармонійно вписалися у драматичну складову вистави.

У завершальних акордах «Тіні забутих предків» намагалися показати, що життя без світлого, справжнього кохання – це лише вертеп. Іван та Марічка зустрічаються – і це, власне, й є їхнє весілля.

Після одного з перших показів виставу нагородили дипломом Незалежного інтерактивного містичного фестивалю авторів за музичну містику вистави.

Минулого театального сезону вистава «Тіні забутих предків» отримала «Київську пектораль» у номінації «За кращий режисерський дебют». З цією виставою ми встигли багато поїздити Україною. Побували на кількох фестивалях – у Маріуполі, Северодонецьку, Тернополі. Також були на гастролях у Ніжині, Кривому Розі, Бердянську.

– Після цього Ви здійснили постановку за повістю Григорія Квітки-Основ'яненка «Конотопська відьма».

– Як і більшість українців, познайомилася з цим твором ще під час навчання у школі. Я тоді всю шкільну програму перечитувала наперед. А от з інсценізацією Богдана Жолдака – майже шість років тому. Вистави за цією інсценізацією з успіхом йшли у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка та Київському академічному Молодому театрі. Твір дуже вразив, але ставилася до нього обережно. З одного боку, хотіла його як далеку перспективу. Та колектив театру «Берегиня» підштовхнув мене зробити це швидше.

На репетиції було мало часу, оскільки у театрі паралельно готували виставу «Козацька слава». Актори мобілізували всі свої сили. Бачила, як їм важко. Адже у двох прем'єрах був задіяний весь акторський склад.

– Напевно, як режисер, Ви намагалися закласти у виставу головну думку?

– Її закладено в кінці вистави.

Продовження на стор. 2



# ТЕТЯНА МАТАСОВА: «У ТЕАТРИ “БЕРЕГІННЯ” ЧАРІВНА АКТОРСЬКА ТРУПА, З ЯКОЮ ПРИЄМНО ПРАЦЮВАТИ»

Закінчення, поч. на стор. 1

Хотілося сказати, що життя віддаємо Україні, душу – Богу, а честь – нікому. Але кожен має дійти до цієї думки самотужки, через свій асоціативний ряд.

Зовсім трохи переробила інсценізацію Богдана Жолдака. Енергетично постановка передає думку, закладену Григорієм Квіткою-Основ'яненком.

У нашому виконавському складі задіяні й артисти балету. Роль Олени виконує артистка балету Ольга Литвинчук. Ми з нею багато займалися окремо. В іншому складі у цій ролі – Вікторія Толкачова, наша артистка-вокалістка.

Яскраві образи Забрюхи і Пістряка. Роль сотника Забрюхи виконує Олексій Черняк, а Валентин Великород – у ролі Пістряка.

Заслужений артист України Анатолій Пахомов спочатку з'являється у ролі Казкаря, а потім перетворюється на покійного Уласа Забрюху. Тон репетиціям надавав жанр комедії. Працювати було весело і цікаво.

Дуже хотіла, щоб у виставі звучала кобза, але не знала, де її знайти. Кобзу приніс Павло Ласкавчук, який грає Дем'яна Суденка. Ми разом підібрали мелодію, яка, думаю, «стріляє» не гірше пістоля.

Явдоха Зубиха – найяскравіша відьма нашого колективу. Її грає Олександр Бригінець. Обрали на цю роль чоловіка, бо відьма не є чимось конкретним, це якась мара, якась чутка, якась нарікання, що його перекидають один на одного люди. Плюс жанр вистави нам дозволяє трішечки бавитися. І вже після перших репетицій зрозуміли, що відьма у виконанні Олександра – щось містичне, незрозуміле.

**– Що можете сказати про сценографію?**

– Сценографічне рішення вистави здійснила художниця Людмила Повжик. Ми багато спілкувалися, я говорила, що потрібно мені, але не нав'язувала їй чогось конкретного. Людмила взяла на себе дуже велику відповідальність. Як режисер, я дуже задоволена і костюмами, і декораціями.

Музика та пісні – це колективна робота. Виконували її під керівництвом народного артиста України Миколи Буравського. Дещо підшукувала я. Після перших читань пропонували пісні й актори. До мене підходили Олексій Черняк та Валентин Великород і говорили: «А ви знаєте, мій герой співає ось таку пісню». Вони дуже відчувають своїх персонажів і відповідно підбирали пісні.



У театрі Франка і Молодому театрі виконувався раніше написаний музичний матеріал. Але ми – театр фольклору, тож маємо показувати фольклор. Я вдячна оркестру, який працював над обробкою музичного матеріалу, аби зробити його унікальним.

Завдяки Олексію Черняку наприкінці вистави звучить пісня «Ой попід гай зелененький», що передає ті думки, які я хотіла донести, з якими має вийти з вистави наш глядач.

Пластичне рішення – теж колективна творчість. Частково нею займався наш балетмейстер, частково я, деякі рухи пропонували самі артисти балету.

Це чарівна акторська трупа, з якою приємно працювати над драматургічним матеріалом, щось розбирати, щось придумувати, жартувати.

**– Після постановок відомих творів Ви вирішили зробити легку театральну-концертну програму.**

– У новій концертній виставі намагалися показати більше співу, фольклору. До того ж хотіли, аби це був не лише український фольклор, а й інших народів. Перед початком карантину вже було якесь тривожне передчуття. Можливо, ще й тому мали прагнення зробити для людей щось легке і приємне, аби змусити їх усміхнутися.

Музичний матеріал підібрав народний артист України Микола Буравський. А я додала драматичну складову. На написання сценарію надихнув твір Марії Матіос «Кулінарні філі». Це дуже цікава книжка, де є пошук кулінарних рецептів і реального життя, реального щастя. Захотіли пошукати свій рецепт. Він у нас кулінарно-музичний. Що треба, щоб бути щасливим? Напевно, треба бути коханим.

Репетиції розпочалися трохи більше ніж за місяць до початку карантину. Спочатку займалися вокалом і пластикою, а коли був

написаний сценарій, почалися і драматичні репетиції. За тиждень до карантину ми показали перший прем'єрний концерт «Веселощів Кухмістерки», а днями відбувся третій показ.

**– У виставі задіяні як молоді, так і добре відомі виконавці?**

– У новій постановці вперше у головних ролях – артисти балету Ірина Гайворонська і Данило Пашенко. Це яскраві виконавці, відкриті як до своєї професії, так і до драматичної частини. Я їм пояснювала деякі базові принципи театральної майстерності. Вони схоплювали все на льоту.

Переважно п'єси побудовані на чоловічий склад. А ця вистава-концерт – більш жіноча. Ми хотіли побудувати її насамперед на жіночих персонажах, аби кожна артистка могла проявити себе, свій характер. Готували кожен окремий діалог, монолог, з якими вони виходили на сцену. Кожен уривок добирали саме під ту чи іншу актрису нашого театру.

Катерина Березницька і Людмила Болтівець – наші продавчині, які на початку вистави продають грушки і яблука. Далі Катерина – десяток яєць, які пропонує використати під час приготування страви, а Людмила виносить рибу і розповідає про рибну кулінарію.

Галина Татуревич і Анжела Скавронська виконують акапельний номер. Таких номерів у нашій виставі всього два. Спочатку вони дуже хвилювалися, пропонували заспівати пісню у супроводі оркестру. Але ми вирішили залишити цей номер, бо намагалися урізноманітнити програму. Вже після першого прем'єрного показу артистки зізналися, що їм дуже сподобалося, як тепло сприймав їхній виступ глядач.

Валентина Гордійчук у нас продавчиня бурячків. У неї нарешті з'явилася можливість проявити свій характер. Зазвичай ар-

тистка створює ніжні образи. А я знала, що в неї дуже яскравий характер, яскравий темперамент, хотілося, щоб вона його проявила. І у Валентини це добре вийшло. У незвичному для себе образі виходить цього разу і Антоніна Бригінець.

Цікаво проявляють свої характери і наші продавчині скартинок – заслужена артистка України Надія Буравська та Лілія Мілевська. Лілія більш жорстка, дає свої настанови головній героїні, які та сприймає як солдатську муштру. А Надія Федорівна проявляє себе мудрою і ніжною жінкою. Її образ засвідчує, що віку у жінки в принципі немає. Вона може бути мрійливою не лише у 16–20, а й у 70–80 років.

Актриса Наталія Кучер настільки цікаво втілюється в образ циганки, що коли вона вже одягає своє звичайне театральне вбрання, то мало хто з глядачів її пізнає.

Валентин Великород грає Омелька, який дуже любить травити байки. А роль його коханої дівчини виконує Марина Корогода. За допомогою вареників, а насамперед – своєю жіночою мудрістю й хитрістю вона здатна закохати у себе навіть такого гультіпаку, як Омелько. Дівчина не тільки тримає його біля себе, а й змушує зважитися на «найстрашніший» для нього крок – одруження.

Віктор Піскун у виставі – це наш «Паваротті». Спочатку його виступ хотіли зробити класичним, а потім зрозуміли, що має бути легкість української мелодії. Він виходить у танговому капелюсі, але з перчиком у руці. Тому що нам близька українська романтика. Хай вона буде у чомусь смішною, у чомусь наївною, у чомусь незрозумілою іншим, але для нас вона найніжніша і найрідніша.

Чоловіча частина нашої трупи цього разу більше слухає і співає, ніж говорить. Але весь цей концерт без них не відбувся би. Тому що всі ці рецепти, всі ці пошуки – саме для чоловіків, щоб зробити їх щасливими.

**– Ви намагалися представити культуру багатьох народів світу?**

– Так. Ми показали у виставі-концерті болгарську, аджарську, італійську, грузинську, циганську культури. Є тут аргентинське танго і угорський чардаш. Думали, як краще завершити наше дійство. Багато хто дотримувався думки, що найвищою точкою має бути пісня «Матма Магія». Але ми театр українського фольклору, тому вирішили завершити го-

паком. А головний герой може у цьому танці проявити себе повною мірою. Він у танку підлітає аж під стелю театру. Глядач має зрозуміти, що талановита людина талановита в усьому.

Підготовкою танців займався наш хореограф Валерій Кирилюк. А отриманий результат я вже підлаштувала під загальну концепцію.

Декорації робила Людмила Повжик.

Під час першого прем'єрного показу ми пригощали гостей яблуками, грушками і бубличками, які вони бачили на сцені. Через карантинні обмеження поки що вимушені відмовитися від цієї знахідки. Але, щойно буде можна, відразу до неї повернемося. Адже так хочеться пригостити глядачів після того, як півтори години говоримо і співаємо про кулінарні страви.

Після завершення суворого карантину ми спочатку боялися, чи глядач узагалі ризикне ходити до театру. Думали – як працюватимемо у напівпорожній залі? Адже і так невелику залу нашого театру нині дозволено заповнювати лише на третину. Однак люди так скучили за мистецтвом, за чимось світлим, що під час вистави була така енергетика, наче в залі було сто чи навіть двісті глядачів. Актори бачать ці вдячні очі, і їм хочеться працювати. Хоча їх на сцені часом більше, ніж глядачів у залі.

Жінка намагається привернути до себе серце чоловіка різними способами. Часто це буває саме через шлунок. Але головне – не сама кулінарія, а бажання зробити кохану людину щасливою.

Фінал у нас відкритий. Не можна одружитися за добре накритий стіл. Не можна закохати в себе чоловіка чи дівчину такими банальними фразами: «Будеш добре готувати, буду тебе кохати» чи «Зробив дівчині пропозицію одружитися – і вона вже твоя». Наприкінці вистави ми ставимо три крапки. Швидше за все, наші герої будуть разом. Але не через якісь кулінарні секрети, а тому, що їм хочеться бути поруч.

**– Над чим працюєте зараз?**

– Готуємо до випуску виставу про життя і творчість Марії Приймаченко. Роботу над нею почали ще під час суворого карантину. Перші читки були в режимі онлайн. Щойно були послаблені карантинні обмеження, ми почали репетиції. Тепер нарешті готуємося до прем'єри. Наші актори з нетерпінням чекають на зустріч із глядачем.

Спілкувався Едуард ОБЧАРЕНКО

# МАРІЯ ПРИМАЧЕНКО. СВІТ ЧАРІВНИЙ

Під кінець пекельного літа я відкрив для себе новий театр – Київський академічний театр українського фольклору «Берегиня». Раніше знав тільки про театр на Лівому березі Дніпра з виставами моїх улюблених режисерів Дмитра Богомазова та Юрія Одинокого. А тут і новий видовищний заклад, і прем'єра вистави про улюблену українську художницю – Марію Примаченко.

Ярослав КАРПЕЦЬ

**Щ**е на вході гостей зустрічає приємна й усміхнена директорка театру Ільіна Генсіцька (вона ж і художній керівник) зі сканером температури – усе в рамках карантинних вимог: перевірка температури тіла й масковий режим. І у залі місця, згідно з вимогами соціального дистанціювання, були розподілені так, що не всі охочі, мабуть, змогли купити квиток і прийти. На початку вистави вийшов актор – це «живий» музичний супровід вистави, – у гарній вишиваній сорочці й із добрим знанням ремесла.

Ще перед виставою у мене було очікування: побачити на сцені тверду, міцну, сільську бабу із пензлем у руках. І вистава перевершила мої очікування. Що дуже тішить.

У головній героїні я побачив саме ці риси: волю до життя, за-



гартований селом залізний характер. У мене давно зріє порівняння художниці Марії Примаченко із британською «залізною леді». Наша сільська Маргарет Тетчер із пензлем у руках малює своїх фантастичних звірів, які дають їй наснагу й сенс буття.

У театральній грі двох актрис, а грають вони обидві Марію Примаченко – у старшому віці й у молодшому, – є різочка відмінності, і полягає вона ось у чому. «Старша» Примаченко вийшла натуральною, природною, без фальші театральності й академічності. Її виступ – дуже статичний, до речі, оскільки вона сиділа за столом, – нагадував не театральну гру, а саме життя у всіх його барвах, з усіма його труднощами. Заслужена артистка України Надія Буравська грала художницю так, наче це її добра подруга чи улюблена родичка. Процес злиття акторської гри із самим образом майже стовідсотковий. І Примаченківська іронія, і сільська грубість, і

залізний, вольовий характер, і побутові смішки – це все досконале володіння матеріалом, майстерно втілене на сцені.

«Молода» Марія Примаченко, яку грає Марина Корогода, – зовсім інакша. Весела, грайлива, сповнена життєвої енергії та сил до творення. У неї є все, щоб піти до шлюбу з сільським красенем і бути гарною господинею у рідній Болотні. Але ж хвороба, цей бісів поліомієліт... Та як парадоксально б це не звучало, саме він викував справжній характер художниці. Треба було повсякчас долати і хворобу, і осуд односельців, адже для сільського буття інакшість – це виклик.

Путівку в життя сільській художниці дала свого часу майстриня-ткаля, киянка Тетяна Флору. Вона допомогла Марії здобути освіту, ввела її у мистецькі кола. Її твори стали експонуватися на виставках.

Усі, мабуть, чули, що, побачивши картини Примаченко у павіль-

йоні радянських митців на Всесвітній виставці у Парижі, Пабло Пікассо сказав: «Я схилиюся перед генієм цієї дивовижної українки».

Та повернімося до вистави. Сцена оформлена якнайнатуральніше. Сільська хата, дерев'яна лава, стіл, старий патефон. І картини, всюди картини. І шиття, всюди розкидані речі, що їх Примаченко шила для людей. На білому полотні крутилися різні сільські історії, здебільшого – сумні й навіть трагічні історії українського села початку та середини ХХ століття. Коли дивишся цю виставу, коли поринаєш у світ Примаченко, то стаєш часточкою цього істинно українського Всесвіту.

Після вистави поспілкувався з директором-художнім керівником Київського академічного театру українського фольклору «Берегиня» Ільіною Генсіцькою. Ось що вона розповіла «КіЖ»:

«Вистава “Марія Примаченко. Світ чарівний” з'явилась у репертуарі “Берегині” не випадково. Торік виповнилося 110 років від дня народження видатної української художниці. І хоча дата вже минула, від ідеї відзначити цю подію виставою ми не відмовились.

Текст твору впродовж кількох років писала наша режисерка Тетяна Матасова, і зрештою він “ліг” на двох актрис нашого театру. Це заслужена артистка України Надія Буравська та її донька Марина Корогода. Вони обидві грають одну роль – Марію Примаченко, але у різному віці.

Робота над виставою почалась ще під час карантину. І перший етап режисерка й актриси провели перед комп'ютером. Це були не просто читки та розбір тексту. Надія і Марина пробували малювати у стилі Марії Оксентіївни, робили етюди. Загалом для них це був захопливий та ще мало відомий процес проникнення у драматичну сутність театру. До цього вони більше працювали в музичному напрямку, а цього разу саме драматична частина постановки переважила.

У виставі не використано прямих зображень картин художниці. Це скоріше стилізація, натяк, певна образність, яка втілена частково у костюмах артистів балету та у відеоінсталяціях.

Останнім часом ми багато експериментуємо. Окрім календарно-обрядових концертних програм, ми поступово вводим у репертуар драматургію. Почали з класики – Коцюбинського, Квітки-Основ'яненка. Зараз з'явилась вистава-біографія. Поступово підходимо до сучасної літератури, вписуючи у неї фольклор. Найближчим часом готуємо виставу “ЖивотОки”. Вистава буде експериментальною, хоч і буде побудована на традиційному фольку.

Найближчим часом виставу «Марія Примаченко. Світ чарівний» можна буде подивитися 30 вересня, 16 та 29 жовтня. Початок о 19:00. Театр розташований за адресою: Київ, вул. Івана Миколайчука, 3.

## МОНОВИСТАВА ДО 35-Х РОКОВИН ЗАГИБЕЛІ ВАСИЛЯ СТУСА

9 вересня у Театрі «Маскам Рад» (Theater «Maskam Rad») у Києві відбулася вистава «Чорний птах з білою ознакою».

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

**В**истава присвячена пам'яті геніального українського Поета і Громадянина Василя Стуса, який 35 років тому, 4 вересня 1985-го, трагічно загинув у радянських таборях. Стус був одним із найактивніших та найяскравіших представників українського дисидентського руху 60–80-х років ХХ століття.

В авторській виставі Петра Миронова Поет постає в образі правозахисника і борця за незалежність України, за його власним виразом – «громадянина, котрий ще й пише вірші». Притомно, що талановитий актор і режисер користується на сцені



Актор і режисер Петро МИРОНОВ перед початком вистави

мінімумом театральних засобів, концентруючи увагу глядача на психології героя вистави. Декорації – це табурет, що разом із кайданками виступає то в ролі постійного місця у в'язниці, то в ролі підмостків шибениці перед

смертю несправедливо засудженого Поета. Металевий лист стає, у свою чергу, то трибуною в радянському суді, то розстрілюючою стіною зі слідами куль, то «літавками», що озвучують черговий переломний етап у житті-бо-

ротьбі проти тоталітарної системи незламного Громадянина... Чудовою режисерською знахідкою стало запалювання героєм вистави жмуту сірників, з яким він постає як Прометей із палаючим смолоскипом, що зве людей до звільнення від кайданів, зве до Волі!

У виконанні майстра сцени Петра Миронова безсмертні вірші Стуса, що звучать у виставі, беруть глядача за душу... До речі, Петро Миронов – володар призу за кращу чоловічу роль (якраз у виставі про Василя Стуса!) на Міжнародному театральному фестивалі «Відлуння» 2015 року.

Вистава «Чорний птах з білою ознакою» нікого не залишає байдужим і виконує просвітницьку місію. Ми маємо знати і свою справжню історію, і її справжніх героїв.

Декілька слів про сам театр. За словами його керівниці Інни Гончарової, Театр «Маскам Рад» є приватною установою, що не фінансується ні Мінкульту, ні



Інна ГОНЧАРОВА, керівник Театру «Маскам Рад» розповідає про його історію і творчі плани

столичною адміністрацією, й існує лише на меценатські пожертви глядачів. Разом із тим театр є незмінним учасником міжнародних театральних подій, про що свідчать численні дипломи, виставлені у фойє. І сам театр є зачинателем театального бієнале «ЮІ», якому вже 7 років, а також фестивалю дитячих театрів України і фестивалю «SOLO PLAY FEST», що цього року відбувся вже вдруге.

# ДЕРЖАВНА НАУКОВА АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНА БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ В. Г. ЗАБОЛІТНОГО: ПРАЦЮЄМО НА КОРИСТУВАЧА

**Бібліотека Заболітного**  
– єдина в Україні  
публічна бібліотека, що  
спеціалізується на літературі  
й документах з питань  
архітектури, будівництва  
та містобудування.

Саме тут зберігається національний фонд з цієї тематики, а також література з образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва й суміжних галузей – історії, краєзнавства, археології, етнографії, економіки тощо. Це понад 420 тисяч примірників книг, брошур, періодичних видань, ілюстративних матеріалів, негативів, електронних документів, видань органів інформації та технічної документації. Серед них – раритетні видання з історії теорії архітектури та будівельної техніки, зібрання стародруків та рідкісних видань XVI–XIX ст., гравюри, літографії, акварелі, малюнки, поштівки з видами міст і визначних пам'яток архітектури, плани, мапи, а також усі новинки останніх років, нерідко – з дарчими підписами авторів, друзів бібліотеки. За всім цим стоїть понад 75 років історії бібліотеки, де завжди працювали ентузіасти своєї справи.

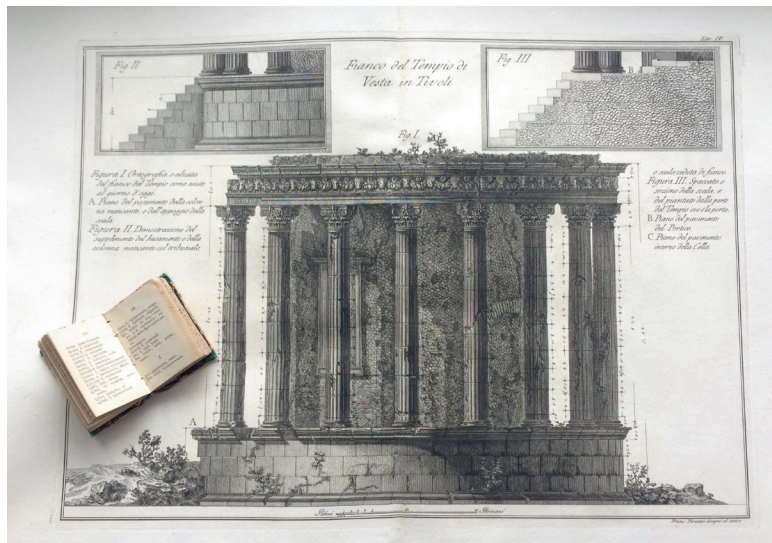
Восени 1943 року Київ було звільнено від німецької окупації, а вже навесні 1944-го життя у місті почало відроджуватися. Саме тоді було започатковано Українську філію Академії архітектури СРСР, у складі якої передбачалася й бібліотека. А вже у квітні 1945 року на базі Української філії Академії архітектури СРСР було створено самостійний науковий заклад – Академію архітектури УРСР, у структурі якої продовжила функціонувати бібліотека, нині – Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболітного.

Від початку створення бібліотеки нею опікувалися співробітники всієї академії – високопрофесійні фахівці, яскраві постаті, ентузіасти, небайдужі до своєї справи, до культури, мистецтва, книги. Одним із фундаторів книгозбірні та її ідейним організатором став Володимир Заболітний – перший президент Академії архітектури УРСР, видатний вчений та громадський діяч, один із авторів проекту Будинку Верховної Ради УРСР. Він подарував бібліотеці власну колекцію книжок і особисто брав участь у вирішенні всіх питань, пов'язаних з організацією бібліотеки, визначенням її структури, виділенням коштів на комплектування фонду тощо.

І допомога не обмежувалася тільки «теоретичним рівнем»:



Колектив бібліотеки зі щойно отриманим від Міжнародного млінологічного товариства подарунком – комплектом часописів «International Molinology» за десять років



Великоформатна гравюра храму Вести у Тіволі Франческо Піранезі (1780) і найменше серед рідкісних видань – грецько-російський словник (1891), що вміщається на долоні



Володимир Заболітний (1898–1962) – засновник Академії архітектури УРСР

здля улюбленої бібліотеки архітектори готові були взятися й до фізичної праці. За спогадами академіка Д. Яблонського, у серпні 1944 р., коли бібліотеку розмістили у Будинку митрополита на території Софії, де була розташована і Академія архітектури УРСР, постало термінове питання: а куди ж ставити книж-

ки? Адже тоді їх уже було дуже багато. На щастя, саме в той час для господарських потреб заповідника «Софія Київська» привезли дошки. І тоді Володимир Заболітний приймає рішення використати їх для виготовлення бібліотечних стелажів. Відразу ж створили бригаду теслярів, до якої увійшли сам В. Заболітний, Д. Яблонський, який тоді навчався в Інституті аспірантури Академії архітектури УРСР, та ще декілька співробітників академії. До цього часу в бібліотеці збереглося два десятки виготовлених видатними архітекторами дубових стелажів з інвентарними номерами Академії архітектури УРСР.

Першими організаторками бібліотеки, а згодом і її очільницями були справжні українські бібліотечкарки. З березня 1944 р. по січень 1948 р. її очолювала Марія Вязьмітіна – археолог, сходознавець, мистецтвознавець, авторка фундаментальних наукових праць з найдавнішої археології України і Сходу та з мистецтва. Під час Другої світової війни, залишившись в окупованому Ки-

єві, вона працювала з фондами безгосподарних бібліотек, відбирала книжки для майбутньої архітектурної книгозбірні. Науковий статус М. Вязьмітіної та її спільна робота з В. Заболітним сприяли зміцненню позицій бібліотеки як наукової установи.

З лютого 1948 р. по травень 1963 р. бібліотеку очолювала Марія Грідіна – джерелознавець, авторка наукових праць у галузі бібліографії. У наш час працівники бібліотеки, досліджуючи цю постать, виявили цікаві факти. З'ясувалося, що М. Грідіна навчалася в оперній студії при Ленінградській консерваторії, спілкувалась із діячами товариства «Мир искусства», товаришувала з родинами Бенуа, Лансере, Серебрякових; її портрет намалював М. Реріх. Серед її бібліотечних досягнень – поповнення фонду унікальними виданнями, отримання з 1957 р. обов'язкового платного примірника видань, ініціювання створення Бібліотечної ради, до складу якої входили відомі архітектори та інженери, як-от П. Альошин, Ю. Асеев, М. Гречина, І. Ігнаткін, В. Таїров і багато інших.

Майже три десятиліття поспіль, з травня 1963 р. по березень 1991 р., бібліотеку очолювала Галина Яблонська, яка почала працювати в бібліотеці ще у 1945-му. Вона запам'яталася користувачам книгозбірні й колегам як висококваліфікований знавець не тільки архітектурно-будівельної, а й мистецтвознавчої та історичної книги. Г. Яблонська, людина творча, часто особисто готувала тематичні добірки літератури на прохання користувачів. Ці добірки лягали в основу створення унікальних книг, кінофільмів, тематичних книжкових виставок.

З квітня 1991 року дотепер, тобто теж уже майже три десятиліття, бібліотеку очолює Гали-

на Войцехівська, яка продовжує справу своїх попередниць з іще більшою наснагою, зумівши підібрати і згуртувати навколо спільної справи колектив, де немає жодної байдужої людини.

Варто сказати декілька слів про бібліотечні приміщення, які теж є невід'ємною частиною історії бібліотеки. Спочатку бібліотечний фонд зберігався на вул. Горовиця, 12 (нині – Велика Житомирська) у колишній квартирі знаменитого архітектора Василя Кричевського. З 1944 р. по 1985 р. бібліотека розміщувалася на території Софійського заповідника у Будинку митрополита. Із серпня 1985 р. по вересень 2013 р. бібліотека обслуговувала користувачів у Гостиному дворі. У зв'язку з реконструкцією будівлі Гостиного двору у жовтні 2013 р. бібліотеку перемістили у будівлю колишньої ідальні ДВ «Преса України» на проспекті Перемоги, 50. Реконструкція цієї будівлі згідно до вимог сучасної бібліотеки тривала близько року. Завдяки цьому з'явився новий науково-освітній і культурний осередок, ще й дуже зручно розташований – до бібліотеки буквально кількасот метрів від станції метро «Шулявська». Світла, простора будівля має чотири поверхи, її внутрішній простір створює умови для проведення презентацій, конференцій, семінарів, круглих столів, книжкових виставок, майстер-класів, тренінгів, мистецьких заходів тощо. Є актовий зал, дві читальні зали, абонемент, вестибюль, ігрова кімната для дітей та читачка кав'ярня. Враховано обслуговування осіб з інвалідністю. Книгосховища оснащені сучасними технічними системами, зокрема й системою клімат-контролю для зберігання головного надбання – книжкового фонду.

Серед раритетів, якими володіє бібліотека Заболітного, – зібрання стародруків та рідкісних книг XVI–XVIII ст., зокрема таких авторів, як А. Палладіо, Дж. Піранезі, С. Серліо, Д. Вазарі, В. Скамоцці, І. Вільоли, М. Вітрувія, В. Зуєва, І. Лема, А. Красовського. У зібранні документів з архітектури і будівництва Києва та інших населених пунктів України є праці таких відомих авторів XIX ст., як І. Фундуклей, Л. Похилевич, Н. Орда, В. Гульдман.

Від 1975 р. бібліотека відповідно до розпорядження Ради Міністрів УРСР виконує важливу та відповідальну функцію державного депозитарію, що забезпечує постійне зберігання маловикористовуваних, але цінних документів з будівництва та архітектури 1918–1987 рр.

Також фонд бібліотеки містить дисертаційні роботи архітекторів, мистецтвознавців, істориків

архітектури та будівництва. Особливо цінними є результати науково-дослідних робіт, які створювалися у стінах бібліотеки в 1944–1963 рр. за часів діяльності академії. Це роботи Ю. Асєєва, М. Грицає, В. Єжова, В. Зарецького, І. Ігнаткіна, Г. Логвина, Н. Чмутіної, Д. Яблонського та багатьох інших.

Про важливість дисертацій свідчить одна бувальщина, яку і досі переказують у середовищі архітекторів. Одного разу дисертацію відомого українського архітектора В. Єжова на тему архітектури повоєнного житлового будівництва Кримського півострова (на прикладі м. Севастополя) взяв у бібліотеці на свій абонемент архітектор В. Павловський (автор багатьох севастопольських архітектурних об'єктів). Він так захопився результатами дослідження свого колеги і так довго вивчав дисертацію, що бібліотекарям довелося звернутися до В. Єжова з проханням допомогти повернути дисертацію до фонду. Відтак Єжову довелося принести до бібліотечного фонду на зберігання свій власний примірник дисертації.

Не менш цінними є особові колекції науковців Є. Водзинського, М. Дьоміна, І. Дорофійенко, Д. Малакова, Д. Степовика, В. Тимофійенка, В. Трегуובה, В. Шевченка, Г. Яблонської та ін.

На фондових джерелах досліджуються архітектурні об'єкти, проводяться краєзнавчі дослідження, розробляються нормативні документи, пишуться статті, монографії, укладається довідкова література. Нерідко матеріали бібліотеки допомагають у створенні кінофільмів чи телесюжетів. Їх використовують фахівці підприємств та організацій будівельної й суміжних галузей усіх регіонів України та зарубіжні дослідники, серед яких – будівельники різних кваліфікацій, архітектори, мистецтвознавці, дизайнери, працівники комунальних служб, науковці, інженери, студенти галузевих закладів освіти. Фахівці бібліотеки ведуть рубрику «Книжковий світ» на шпальтах журналу «Інформаційний бюлетень» Мінрегіону України, розміщуючи там інформацію про нові надходження.

Сучасна бібліотека – це вже не лише книжкові стелажі й шафи з картками, це також і сайт – з електронним каталогом, широкими можливостями пошуку, збіркою оцифрованих видань і змогою користування послугами бібліотеки онлайн. На сайті розміщується інформація про ресурси бібліотеки і нові надходження, про актуальні бібліотечні проекти, науково-інформаційні та соціокультурні заходи бібліотеки, тут ведуться рубрики «Видатні особистості», «Подорожуючи містами» і



Будівля бібліотеки на проспекті Перемоги, 50



Постійні користувачі бібліотеки – студенти КНУБА

навіть проводяться онлайн-віставки.

Багатоаспектний пошук забезпечує створений фахівцями бібліотеки електронний каталог, де пошукова система дає можливість знайти джерело за автором, назвою, ключовими словами, датою видання, видом документа у різних базах даних («Каталог книг», «База періодики», «Фонд рідкісної книги», «Графічні матеріали»). Бази даних електронного каталогу містять оцифровані документи бібліотечного фонду, які можна переглянути у віддаленому доступі.

Так, «База періодики» складається з періодичних видань від кінця XIX ст. до сьогодення, а також аналітичних описів статей із цих видань. База даних є відкритою і щоденно поповнюється новими записами. До послуг користувачів бібліотеки – цифрові сканкопії фахових періодичних видань за період 1929–1990 рр. та рідкісні періодичні галузеві видання кінця XIX – початку XX ст. у форматі PDF з роздільною здатністю 200 dpi. Серед оцифрованих видань – «Архітектура Радянської України» (1938–1941), «Архітектура і будівництво» (1953–1956), «Будівництво» (1930–1935), «Будівництво і архітектура» (1957–1959), «Вісник Академії архітектури УРСР» (1946–1952), «Вісник Академії будівництва і архітектури УРСР» (1958–1962), «Зодчий» (1873–1902), «Інду-

стріальне будівництво» (1936–1937), «Неделя строителя» (1881–1901), «Соціалістичний Київ» (1933–1937), «Строитель» (1895–1905), «Строительная газета» (1954–1979), «Строительство и архитектура» (1965–1990).

У Базі даних «Каталог книг» можна ознайомитися з книжковими та продовжуваними виданнями, нормативними документами, а також науковими і науково-технічними звітами. До бази даних увійшли майже всі видання від 1918 р. до сьогодення (нині фахівці бібліотеки завершують ретроопис бібліотечного фонду та формування повного електронного каталогу), з інформацією про які можна ознайомитись в режимі онлайн. База даних «Каталог книг» поповнюється щоденно. Заслужують на увагу електронні аналоги друкованих видань бібліотеки, зокрема, бібліографічні персональні й тематичні посібники, результати бібліотечних досліджень, інформаційно-аналітичні огляди діяльності. Видання бібліотеки можуть бути використані науковцями для дослідження актуальних галузевих питань, персоналій, тематичних розробок.

База даних «Фонд рідкісної книги» містить інформацію про рідкісні документи, дисертації та видання з краєзнавства від XVI ст. до 1917 р. включно. У цій базі даних можна ознайомитися з електронними версіями

ми видань, серед яких – усі томи «Архитектурной энциклопедии второй половины XIX века» (1902–1908) Г. Барановського, альбоми оригінальних малюнків українського ілюстратора і художника А. Ждахи та ін.

У базі даних «Графічні матеріали» розміщено опис усіх графічних матеріалів, що надійшли у фонд бібліотеки з методичного фонду Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури і містобудування після його розформування у 2007 р. Близько 3600 одиниць відсканованих графічних матеріалів (кресленики, синька, діапозитиви та ін.) можна безкоштовно переглянути в режимі онлайн у вигляді прикріплених файлів до записів бази даних.

Великого значення, особливо тепер, в умовах пандемії, бібліотека Заболотного надає функціонуванню віртуальної довідкової служби, що діє на сайті бібліотеки. Скористатися її послугами, надіславши інформаційний запит, можуть усі охочі – незалежно від того, чи є вони зареєстрованими користувачами. Можна пошукати відповідь і самостійно – в «Архіві питань». Послуга є безоплатною для всіх віддалених користувачів.

В умовах карантинних обмежень бібліотека почала надавати цілу низку нових дистанційних послуг, серед яких і електронна доставка документів. Це зручний та оперативний спосіб замовлення й отримання електронною поштою статей із періодичних видань, фрагментів з книжкових видань, ілюстративних і графічних матеріалів.

На сайті бібліотеки у підрубриці «Інтернет-ресурси» рубрики «Ресурси бібліотеки» для зручності та оперативного ознайомлення користувачів з галузевою інтернет-інформацією фахівці бібліотеки ведуть «Дайджест галузевих інтернет-новин», на сторінках якого зібрано актуальну анотовану інформацію з питань будівництва, архітектури, житлово-комунального господарства, декоративно-ужиткового мистецтва тощо. На сторінці «Повнотекстова електронна періодика» вміщено посилання на повнотекстові електронні онлайн-версії галузевих вітчизняних та зарубіжних періодичних видань.

Нещодавно бібліотека запустила у тестовому режимі нову базу даних «Листівки», до якої увійшло близько 1000 ізографічних документів з видами визначних пам'яток Києва. Наразі опрацьовуються листівки із зображеннями інших міст і містечок. Також проводиться активна підготовча робота з надання користувачам доступу до баз даних «Фото» й «Негативи» (на плівці та склі).

Ще один крок до онлайн-залученості користувачів до ресур-

сів бібліотеки – започаткування інформаційного проекту «Документальна спадщина Академії архітектури УРСР», що полягає у створенні електронних повнотекстових версій видань, які вийшли друком у 1945–1963 рр. Академічні розробки фахівців – цінний галузевий інформаційний ресурс для сучасних науковців, про що свідчить неабиякий інтерес з боку дослідників і використання цих розробок у практичній роботі.

Бібліотека Заболотного активно використовує інтернет і соціальну мережу для презентації та популяризації свого фонду, для залучення нових користувачів – згідно зі статистикою, ресурсами бібліотеки в онлайн-режимі користуються читачі не тільки з України, а й з різних куточків світу. Користувачі вважають бібліотеку центром галузевих знань, місцем свого самовираження, сучасним простором для навчання, творчості, зустрічей та подій, і навіть присвоїли бібліотеці народний «національний» статус, хоча офіційно вона такого статусу досі не має. Так, історик, археолог і краєзнавець Олександр Бондар з Чернігова у своєму пості на Фейсбуку назвав бібліотеку Заболотного «місцем дистанційного релаксу»: «Впевнений, що у кожного є свій Едемський сад, свої Гоа чи інші місця дистанційного релаксу... в мене теж є. Вже відчуваю, що на день пора, а краще дні на три-чотири». Тож інтернет інтернетом, а за першої ж нагоди користувачі приїздять у бібліотеку особисто – щоб попрацювати з першоджерелом, бібліотечним фондом, отримати достовірну фахову інформацію, знайти натхнення та поштовх до пізнання нового.

Бібліотека Заболотного – місце спілкування друзів та однодумців, тут знайомляться фахівці, тут навіть зустрічаються... закохані. Хочеться згадати про одну романтичну історію, що відбулася в бібліотеці. У далекі 1940-і роки тут працювала Оленка Беренгович, майбутня дружина архітектора Юрія Асєєва. За свідченням колеги, Олена Володимирівна з Юрієм Сергійовичем зустрілися та познайомилися саме у бібліотеці Заболотного, і так сталося, що своє кохання та любов до бібліотеки, яка їх об'єднала, вони пронесли через усе своє життя. Працівники книгозбірні досі згадують – коли дзвонили до цієї родини, дружина гукала чоловіка до слухавки: «Юрію Сергійовичу, наша бібліотека телефонує!».

Можливо, й початок вашої романтичної історії відбудеться саме в нашій бібліотеці?!

# МИХАЙЛО КРЕЧКО – ВИДАТНИЙ МУЗИЧНИЙ ДІЯЧ, ХОРОВИЙ ДИРИГЕНТ І КОМПОЗИТОР

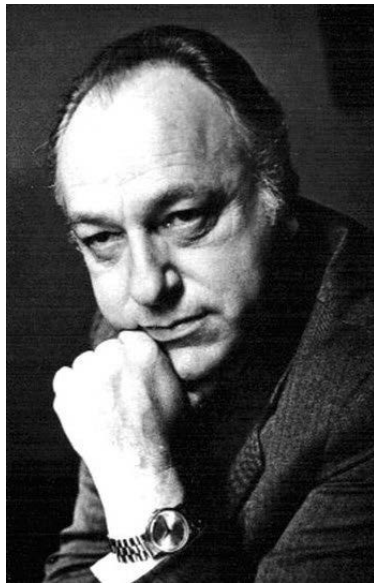
**Минає чверть століття, як немає з нами Михайла Михайловича Кречка – видатного музичного діяча, добре відомого в Україні, колишньому Радянському Союзу та у деяких країнах Європи, де його знали й шанували, любили слухати концерти його хорів.**

Ідеться про Закарпатський народний хор і хорову капелу «Думка», якими він керував. Починаючи з середини 1950-х років Михайло Кречко постійно вболівав за українські музично-хорові справи, які йому доводилося вирішувати, працюючи на тій чи іншій музично-виконавській роботі.

Активна творча діяльність М. Кречка як керівника, першої особи, тривала 42 роки. Він дбав про репертуар хорових колективів України, сприяв підвищенню професійного рівня українських хорів і державних музичних колективів шляхом організації конкурсів, намагався допомагати розвиткові художньої самодіяльності, зокрема й працюючи на композиторській ниві. Михайло Михайлович писав у пресі на музично-хорові теми, висвітлював проблеми галузі, мав свою думку про академічний спів, про манеру народного співу в різних регіонах України. Багато зусиль він докладав, щоб виховувати слухача, підвищувати рівень його музичної культури, допомагав самодіяльним хорам рідного Закарпаття і не тільки. Педагогічна праця Михайла Кречка дала плідні результати: з його класу вийшло понад 25 хормейстерів, які плідно працюють по всій Україні.

Народився Михайло Михайлович Кречко на Закарпатті у селі Порошківі 5 вересня 1925 року. Після закінчення Другої світової війни і входження Закарпаття до складу СРСР він був серед перших закарпатських юнаків і дівчат, які вступали на навчання. М. Кречко вступив до Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського. Навчався на двох факультетах – диригентсько-хоровому та вокальному. Його наставниками були професори Елеонора Павлівна Скрипчинська і знаменитий тоді бас Іван Сергійович Паторжинський.

Після закінчення Київської консерваторії у 1954 році Кречка призначили художнім керівником і головним диригентом Закарпатського народного хору, оскільки помер попередній художній керівник цього колективу П. Милославський. Перед Ми-



Михайло Кречко

хайлом Кречком, як головним диригентом, постала низка великих і малих завдань, які потрібно було вирішувати.

Звернімося до 64-сторінкової книжки М. Кречка «Співає Закарпатський народний хор» (Ужгород, 1959). У ній автор розповідає про історію колективу до свого приходу, тобто до 1954 року, і далі описує його діяльність до 1958-го. Видання містить чотири розділи: «Пісня – душа народу», «Хоровий спів на Закарпатті», «Шлях до високої майстерності», «Творчі принципи». У першому, найменшому розділі М. Кречко говорить про чільне місце народної закарпатської пісні, з якої мусить починатися розбудова музичної культури цього незвичайного краю. Про народну пісню Закарпаття, а також і танець, ідеться ще у багатьох місцях і цієї брошури, і багатьох інших публікацій Михайла Михайловича.

Надзвичайно цінним є другий розділ «Хоровий спів на Закарпатті», де подано історію цього виду музичного мистецтва у краї починаючи від XIX ст. Названо перший хор «Гармонія» (1833), з'ясовано прізвище його хормейстера – Костянтин Матезонський. Подається стислий огляд хорового співу до 1944 року.

Третій розділ – найголовніший. Він містить послідовну розповідь про діяльність Закарпатського народного хору від останніх місяців 1945 року до 1958 року. Автор прагне рік за роком показати шлях колективу до майстерності. Переконуємося, що перехід колективу на професійну основу відбувався нелегко. Але він досягнув значних результатів і здобув популярність: його слухало все Закарпаття, багато міст і сіл України, а також СРСР. Вже у другій половині 1950-х років Закарпатський народний хор здійснює концертні виїзди за кордон, у країни радянського блоку –

Польщу, Чехословаччину, Угорщину.

Колектив був відзначений званням «заслужений». Про його професійне зростання свідчили багатство й різноманітність репертуару, популярність, оригінальність його творчого обличчя. А в основі всього була народна пісня Закарпаття в оригіналі та у мистецькому опрацюванні.

У завершальному четвертому розділі «Творчі принципи» М. Кречко пише, на яких позиціях він стоїть як головний диригент Закарпатського заслуженого народного хору. Прагнучи поряд із народними творами співати вітчизняну та світову класику, Кречко розумів, що треба зберегти оригінальність репертуару, манери співу, інші особливості хору.

Над репертуаром Закарпатського заслуженого народного хору працювали закарпатські композитори Д. Задор, С. Мартон, Е. Кобулей та інші. Однак у цій статті насамперед хотілося б відзначити особистий композиторський внесок у репертуар хору, який зробив Михайло Кречко. Серед його творів назвемо такі, як «Серед села дичка», «Коли м була мала, мала», «Іванку, Іванку, купи ми рум'янку», «Ей горі йду, долу йду», «Коли тота команицю сіяли», «Пішов Іван в полонину косити», «Тече вода каламутна», «Іде дощ», «Заспіваймо собі двома голосами». Пам'ятаймо, що ці пісні, як і твори згаданих вище композиторів, ставали улюбленими для слухачів різних регіонів Радянського Союзу, не кажучи вже про Україну.

Композиторська творчість М. Кречка у другій половині 1950-х, а також у 1960-х роках розгорталася під певним впливом пісень П. Майбороди, хорів Г. Жуковського, вокальної музики А. Кос-Анатольського, а разом із тим і хорів Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, С. Людкевича. Відтак у доробку М. Кречка тих років проявилися передусім тенденції, що йшли від кращих здобутків обробки української народної пісні, хорової й романсової музики тих років, – мелодійність, ліризм, національна інтонаційна основа. Звідси й доступність його музики для слухача.

1969 року Михайла Кречка було призначено художнім керівником, головним диригентом і директором Української хорової капели «Думка». У новому художньому колективі з'явилися нові проблеми. По-перше, постала проблема репертуару. «Думка» мала змогу обирати з доробку відомих композиторів



усієї України, зокрема з хорової музики Г. Майбороди, А. Штогаренка, В. Кирейка, Є. Козака, А. Кос-Анатольського тощо. І це робилося. Але цього було недостатньо.

У 1970-і роки формувалися й нові репертуарні завдання. По-перше, настав час, коли українські хорові капели могли включати у концертні програми українську музику XVII – першої чверті XIX ст. Якщо у попередні роки ця музика була заборонена для концертного виконання, то у 70-х її вже вибірково виконували. Михайло Кречко гарячково прагнув вивчати її разом із колективом та включати її у деякі концерти. По-друге, постала проблема – налагодити контакти з молодими талановитими українськими композиторами. «Думка» робила замовлення, а композиторська молодь писала нову хорову музику. Так з'явилися кантата «Червона калина» (на слова народних пісень XV–XVII ст.) Лесі Дичко (1969–1971), хоровий концерт «Сад божественних пісень» (слова Г. Сковороди) Івана Карабиця (1971), симфонія №3 «Я стверджуюсь!» (слова П. Тичини) для солістів, хору і оркестру Є. Станковича (1976) та інші. Ці твори ставили перед виконавським колективом завдання опанувати нову музичну мову.

Михайло Кречко дбав і про те, щоб у репертуарі «Думки» були українські народні популярні пісні, але у майстерному опрацюванні. Твори М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, С. Людкевича, Л. Ревуцького Б. Лятошинського, звичайно, були, та йдеться про народні пісні. Михайлові Михайловичу треба було оперативнo створити такі обробки. Зокрема, це були пісні «Ой на горі та жінці жнуть», «Іхав козак на війноньку», «За світ встали козаченьки», «Ой зацвіла рожа трояка», «Паде дощ», «Ой у лузі та ще й при березі», «Віє вітер, віє буйний», велика сцена «Коломийки» тощо.

Тут М. Кречко поставив собі два завдання: перше – повернути на концертну сцену низку народних пісень, які, на думку декотрих, були непридатні для цього, друге – в обробці розвинути пісні у ширшій й масштабнішій формі, ніж куплетна форма, і збагатити мовно-стильові засоби.

Отже, Михайло Кречко вважав, що доцільно включати у репертуар «Думки» українську духовну музику XVII – початку XIX ст., співати українські народні пісні у складній фактурі та ширшій формі, виконувати твори молодих авторів, у яких використана сучасна музична мова. Так він зробив репертуар кількох капелановим, що додало «Думці» популярності, привабило до неї ширше коло слухачів. Завдання, що були поставлені, виконувалися. Однак хвиля розквіту українського хорового мистецтва і виконавства була у 1970-і роки настільки великою, що ці творчі завдання не були достатньо помічені музичною критикою. Робота Кречка-композитора і Кречка-хормейстера «злилися докупи», і у ті роки не були розглянуті музичною критикою як окремі музичні явища.

1983 року Михайло Кречко перейшов на посаду головного хормейстера Київського музичного театру для дітей та юнацтва, але ця праця не відсунула на другий план інші сфери його діяльності, зокрема і педагогічну працю у Київській консерваторії. Поява на афішах імені такого авторитетного, широко відомого диригента стала важливою подією для нововідкритого дитячого музичного театру. Михайлові Михайловичу вдалося зміцнити його хор, зробити з нього художню одиницю. Хор театру здобув перемогу на міжнародному конкурсі в Ірландії, давав самостійні концерти.

1986 року вийшла збірка нот «3 народної криниці», що містила створені Михайлом Кречком обробки 13 українських народних пісень для хору (деякі з них були згадані у цій статті). Видання посприяло поповненню репертуару хорів, адже пропонувало їхній увазі фольклор у якісному й цікавому опрацюванні.

Сподіваюся, що дослідники українського хорового мистецтва більш об'ємно досліджуватимуть і українську хорову музику, і виконавські трактування творів різних історичних епох, і заслуги хорових диригентів. Серед численних імен на почесному місці буде ім'я Михайла Михайловича Кречка.

# КНИЖКА У ЖИТТІ Й ДОЛІ ДМИТРА СТЕПОВИКА

**Важко уявити людину науки, яка б не була книголюбом. Навіть у теперішню добу, коли носіями знань усе більше стають електронні засоби, без книжок, надрукованих на папері, неможливо уявити розвиток будь-якої науки – природничої, технічної чи гуманітарної.**

**О**тож, типовий кабінет чи навіть уся квартира вченого – це шафи й стелажі аж до стелі, щільно заставлені книжками та журналами, а до того – ще й драбина, за допомогою якої господар добирається аж до верхніх полиць. Запитайте такого науковця: відколи він почав збирати свою домашню бібліотеку? Він на хвилику замислиться та й скаже приблизно так: «Коли навчатися почав у аспірантурі й писати дисертацію». І додасть, що тепер багато чого черпає з інтернету, але книжкові знання продовжують посідати провідне місце.

Але є серед учених такі рідкісні випадки, коли людина стала бібліофілом іще школярем, а все наступне життя тільки посилювало книгозбиральницькі пристрасті, які не лише сформували цю людину як ученого, а й стали способом і змістом її буття. Маю на увазі відомого мистецтвознавця Дмитра Степовика. Свого часу я проходив під його керівництвом аспірантську практику й готував до захисту кандидатську дисертацію, і тому обізнаний із методом його праці з книжками і над книжками. Сьогодні провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики й етнології імені Максима Рильського Національної академії наук України Дмитро Степовик має рідкісний набір наукових титулів і звань – хоч бери та занось його прізвище у Книгу рекордів Гіннеса! Він має три докторати з різних, хоч і споріднених, наук: доктор філософії, доктор мистецтвознавства, доктор богословських наук; він професор, академік Національної академії наук вищої освіти України; нагороджений одним державним орденом і кількома церковними: святих Кирила й Мефодія, святого Володимира – трьох ступенів, Христа Спасителя. І при цьому він ніколи не користувався інтернетом (і не збирається ним користуватися), не мав і не має комп'ютера. Жодних скопусів і веб-саєнс сторінок! І вже зовсім диво: ніколи не мав у квартирі телевізора і не дивиться телепередач, навіть



В. Лопата 91

Василь Лопата. Київ.



Василь Леоненко. Чернігів

якщо буває у друзів у гостях, коли там увімкнено телеекран. «Ну що ж, – подумав або скаже хтось, – це відлюдник, монах». Але ні! Дмитро Власович – дуже активний науковець, людина вищою мірою суспільна, цікавий співрозмовник, легкий на підйом, на поїздки по Україні й по закордонах. Він близько ста разів за свою наукову кар'єру виїздив з науковими цілями за межі України! В одних лише Сполучених Штатах Америки побував 18 разів, щоразу по кілька місяців, а один раз, стажистом Українського музею у Нью-Йорку, – 9 місяців. Був у більшості країн Західної та Центральної Європи, у Єгипті, Ізраїлі. Кількість книжок, написаних і виданих ним дотепер, сягає 54-х томів, і здебільшого це монографії з питань давнього образотворчого мистецтва: іконопису, монументального живопису, ілюстративної й станкової графіки. Він є одним зі знавців мистецьких стилів, у межах яких працювали українські майстри малярства, графіки, різьби, скульптури упродовж століть: візантинізму, романського стилю, готики, ренесансу, бароко, рококо, класицизму, імпресіонізму.

І все це вивчено, опановано, зважено, продумано – з книжок, і тільки з книжок, а ті – з бібліотек, архівів, музеїв... А починалося все з того, що школяр Дмитрусь із козацького села Слободище, що на Бердичівщині, взявся збирати «книжечки з картинками». І хоч репродукції тих картинок, як на 1950-ті роки, були сіренькі й невиразні, але саме від них почалася любов до образотворчості, що триває й донині. Пан Дмитро пригадає, як студентом Київського університету імені Тараса Шевченка він бігав по крамницях, щоб купити книжку про картини Дрезденської галереї – після того, як Москва вирішила повернути вивезені з Дрездена шедеври у Східну Німеччину, там видали про них альбом. У наступні роки й десятиліття Дмитро Степовик значну частину своїх заробітків витрачав на придбання книжок для власної бібліотеки. Сьогодні він володіє однією з найбільших приватних книгозбірень із питань українського, греко-візантійського, слов'яно-балканського ікономалярства, церков-

ного стінопису, гравюру у давніх книгах. При цьому Дмитро Власович не вважає себе професійним бібліофілом, бо ніколи не сприймав колекціонування книжок як самоціль. Ні, твердить учений, я не шкодував грошей на книжки, які потрібні були для роботи в Інституті мистецтвознавства і яких не було у державних чи корпоративних бібліотеках, а коли вони там і були, то на них треба було чекати тижнями, якщо не місяцями. А мені, каже він, та чи інша книжка потрібна була тут і тепер, тому не шкодував ні зусиль, ні часу, ні грошей, щоб мати її у себе.

Звичайно, за такої збиральської активності у цього науковця впродовж десятиліть наукової праці могла нагромадитися величезна кількість книжок – центнери, якщо не тонни. Справді, книжок у київській квартирі Дмитра Власовича є подостатком. Частину тих, що вже «відпрацьовані», він зберігає у родичів, друзів, особливо у тих, хто має просторі дачі. Але не цим відзначається бібліографічна «цікавинка» вченого: він має фонди подарованих ним книжок (власних видань та книжок інших авторів, але з його домашньої книгозбірні) у престижних закладах в Україні й за кордоном. Цих фондів багато. У самому лише Києві це фонди у книгозбірнях Національних заповідників «Софія Київська» та «Києво-Печерська Лавра», у Національній бібліотеці України імені Володимира Вернадського, Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого, Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, Національному музеї літератури України, бібліотеці Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, Публічній бібліотеці імені Лесі Українки, у наукових бібліотеках кількох вищих навчальних закладів та академічних науково-дослідних інститутів, включно з бібліотекою його рідного інституту.

Дарував Дмитро Власович свої книжки й за кордоном: Бібліотеці Конгресу у Вашингтоні, Публічній бібліотеці у Нью-Йорку, Українському музеєві у Нью-Йорку, Науковому товариству імені Шевченка у Нью-Йорку, Бібліотеці імені Симона Петлюри в Парижі, Науковій бібліотеці Українського Вільного Університету в Мюнхені, Бібліотеці Інституту мистецтвознавства Болгарської академії наук, Народній бібліотеці імені Кирила і Мефодія у Софії та бібліотеці Софійського університету імені Климента Охридського. В



Олексій Сердюк.  
Івано-Франківськ

Україні є фонди книжок зі збірки Дмитра Власовича у Науковій бібліотеці Острозької академії, у бібліотеках «малої батьківщини» вченого – на Житомирщині, в Музеї волинської ікони у Луцьку, у більшості районних бібліотек Києва.

Ось таким чином «розвантажив» Дмитро Власович свою домашню бібліотеку! Зробивши з неї кількадесят «філій» по всьому світу – від Вашингтона до Парижа й від Києва до рідного села, де він колись почав навчатися у першому класі. Звичайно, коли є така відданість книжкам, у житті доводиться від чогось відмовлятися, у чомусь себе обмежувати, але триматися міри. Дмитро Степовик із часів навчання в університеті веде запис прочитаних ним особисто книжок (окрім тих, які постійно використовує у своїх наукових дослідженнях). Це перелік із сотень томів із короткими коментарями й враженнями Дмитра Власовича. Він каже: «Це читиво для мого інтелектуального розвитку, аби не давати мозку старіти». І це цілком вписується у його тверде переконання, що в нинішньому шаленому інформаційно-візуальному потоці, який незримо, але згубно тисне на людей, треба дуже чітко себе обмежувати, щоб не здуріти – так само, як слід себе обмежувати в їжі, щоб мати вигляд Божої людини, а не вгодованої свині. Читання книжок – теж вибіркове – дуже сприяє цим двома благословенним обмеженням! І ось іще одне диво: Дмитро Власович ніколи не читав книжок в окулярах. Він чудово бачить усі шрифти – від великих до найменших. Без окулярів!

Може, тому дивному книголюбіві сучасності різні українські художники зробили добрий десяток екслібрисів: «З книжок Дмитра Степовика».

Петро НЕСТЕРЕНКО,  
кандидат мистецтвознавства

# «ГОЛОС КРИМУ. КУЛЬТУРА»: ПРОЄКТ НАБИРАЄ ОБЕРТІВ

У нинішніх суспільно-політичних реаліях надзвичайно важливо пам'ятати про головні маркери.

Леда САРАЖИН

**Р**осія – агресор. Уже сім років в Україні війна. Війна не лише фізична, а й інформаційна.

Крим – окупована територія.

На материковій Україні станом на 14 вересня 2020 року зареєстровано 1 456 419 внутрішньо переміщених осіб. З них понад 40 000 – кримчани. Вони облаштували своє хитке життя на материк, але не забули про дім і понад усе мріють повернутися додому. І кожен із них робить задля цього усе, що в його силах, усіма доступними способами. Хтось робить це через творчість, хтось – через волонтерство. Дехто свідомо працює на важливих державних посадах заради того, щоб питання Криму не зникало з порядку денного. А хтось втілює важливі суспільні та інформаційні проекти.

16 липня 2020 року в Українському кризовому медіацентрі відбулася презентація сайту «Голос Криму. Культура», створеного у рамках реалізації проекту «Голос Криму. Культурна спадщина для нас з тобою, – і не тільки!» за підтримки Українського культурного фонду. Презентували новостворену онлайн платформу, розміщену на базі вже наявної інформаційної агенції «Голос Криму», керівник проекту Андрій Щекун та експерт проекту, кандидат історичних наук Андрій Іванець.

Метою проекту є промоція – поширення інформації, яка стосується збереження культурної спадщини Криму, що зазнає руйнування з боку країни-агресора. «Голос Криму. Культура» є продовженням діяльності ГО «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»» зі збереження та підтримки культурної спадщини Криму, що була розпочата у 2019 році успішно реалізованим проектом «Пам'ятки Криму: національна спадщина України» – його також підтримав Український культурний фонд.

«Цьогорічний проект передбачає реалізацію цілої низки завдань та здійснення заходів, направлених на збереження і популяризацію культурної спадщини, що міститься на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. У майбутньому – це функціонування культурно-інформаційного продукту, що за-



безпечуватиме збільшення цільової читачської аудиторії та сталість вироблення й поширення інформаційного контенту культурної індустрії, а також актуалізація проблемних питань на тимчасово окупованих територіях культурної сфери. Присутня також комунікаційна складова на національному та міжнародному рівні щодо захисту й збереження культурної спадщини у Криму», – зазначив керівник проекту Андрій Щекун під час презентації, додавши, що на онлайн платформі «Голос Криму. Культура» буде розміщено 50 статей інформаційно-просвітницького змісту українською і англійською мовами, а також 100 статей інформаційного характеру, що будуть адаптовані з української Вікіпедії. Також буде випущено 6 тематичних номерів газети «Кримська світлиця».

Активна фаза проекту «Голос Криму. Культурна спадщина для нас з тобою, – і не тільки!» припадає на період від 1 серпня до 30 жовтня. Нині якраз середина цього процесу. І ось які реакції він викликає в інформаційному просторі. Основний майданчик реалізації – сайт «Голос Криму. Культура» (<http://culture.voicocrimea.com.ua>). Додатково створено ще й сторінку проекту на Фейсбук (<https://www.facebook.com/CrimeaVoice>). Наразі тут понад дві тисячі підписників та близько 100 публікацій. Найцікавіше спостерігати за реакцією українців у коментарях під публікаціями. Не всі вони приємні, а деякі навіть шокуючі, але це свідчить про те, що інформація доходить до адресата.

Проект отримує багато підтримки від аудиторії. Не просто відгуки читачів, а справжні дискусії з аргументами та версіями. Особливо популярні статті про більшовицький режим на території Криму у 1918–1920 рр. Також великий резонанс викликають історичні статті про період окупації півострова Російською імперією та часи правління Катерини

II. А під матеріалами про археологічні та архітектурні пам'ятки Криму підписники сторінки діляться своїми спогадами про їхнє відвідування та сподіваннями на те, що побачать їх знову після деокупації.

В українській Вікіпедії тим часом триває тематичний проект «Голос Криму», який є складовою частиною проекту «Голос Криму. Культурна спадщина для нас з тобою, – і не тільки!». Головним завданням вікіпроєкту є створення й удосконалення статей української Вікіпедії про пам'ятки культурної спадщини, історико-архітектурні об'єкти у Криму, які внесли до Дер-

жавного реєстру нерухомих пам'яток України та каталогів ЮНЕСКО. Командою проєкту сформовано списки статей, які можуть створювати дописувачі. Зокрема, це статті про пам'ятки Криму, світлина яких завантажена до Вікісховища під час проведення щорічного фотоконкурсу «Вікі любить пам'ятки».

Долучитися до вікіпроєкту «Голос Криму» може кожен охочий. Для цього достатньо ознайомитися з його нескладними правилами, що розміщені на сторінці заходу (<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=3762695>), зареєструватися у Вікіпедії та почати створювати чи поліпшувати статті.

До цього моменту в рамках вікіпроєкту створено та поліпшено понад півсотні статей. До кінця жовтня планується збільшити ці показники щонайменше вдвічі.

Найзмістовніші напрацювання вікіпедистів адаптуються й розміщуються під вільною ліцензією на сайті «Голос Криму. Культура».

Тож знаходьте проєкт у соцмережі, Вікіпедії чи просто відвідайте час від часу сайт «Голос Криму. Культура», і ви отримаєте багато цікавої й корисної інформації про історію та культуру Криму, що є невід'ємною частиною надбання України.

## ДРУГИЙ КОНКУРС МОРСЬКОЇ ПРОЗИ «МАТЕЛОТ» ОГОЛОСИВ ПЕРЕМОЖЦІВ

**Нещодавно у столиці відбулося вручення премій переможцям конкурсу морської прози ім. Лисянського «Мателот». Конкурс носить ім'я знаменитого морехідця-навколосвітника, засновника наукової океанографії Юрія Федоровича Лисянського, який мав українське походження.**

**Георгій ЛУК'ЯНЧУК**

Його родинний будинок у Ніжині нині перетворюють на музей.

Цього року конкурс, що відбувся вже вдруге, проводився під егідою Херсонської державної морської академії за підтримки компанії Marlow Navigation і був присвячений 185-річчю заснування в Херсоні училища торгового мореплавства (1834). Церемонія нагородження пройшла у Київському крейсерському яхт-клубі. Премії переможцям вручали відомі у морській сфері особи: капітан-навколосвітник знаменитої вітрильної яхти «Лелітка» Валерій Петушак, проректор Херсонської державної морської академії Олександр Шумей, голова оргкомітету конкурсу, письменник і видавець Антон Санченко, співробітниця Книжкової палати Ірина Погореловська, видавці й яхтсмени брати Капранови.

Загалом на конкурс надійшло понад 70 рукописів. До короткого списку потрапили твори 17 авторів. За словами голови оргкомітету Антона Санченка, цього року активно почали дописувати теперішні моряки, а не тільки заслужені ветерани флоту, – і це дуже поживило тематику текстів. Так, одне з оповідань-фіналістів написав військовий моряк, капітан 3-го рангу Сергій Шумський. «Разом з тим до оповідання про моряків нарешті потрапили жінки, бо

зараз вони вже працюють не тільки кухарками, а й, скажімо, помічниками капітана – а це зовсім інші сюжети», – зазначив Антон Санченко. Також він додав, що відразу декілька оповідань були присвячені тральникові «Черкаси». Про його героїзм і вірність військовій присязі під час захоплення військових суден ВМС України в Севастополі московськими окупантами у 2014 році вже знято навіть художній фільм.

Перше місце у конкурсі морської прози «Мателот» вибороли Настя Якименко та Максим Чуйко з оповіданням «Чорне сонце». Цей твір відзначили майже всі члени журі, а декілька з них дали йому «додатковий бал». У фінал потрапили відразу два оповідання, над якими працювала Настя Якименко. Нині вона живе у Тбілісі, а її співавтор Максим – одесит, який наразі перебуває у реєсі. «Чорне сонце» розповідає про український екіпаж, захоплений сомалійськими піратами.

Друге й третє місце поділили з рівною кількістю балів відомий яхтсмен Григорій Щербанос, який нещодавно зробив спробу обійти навколо світу, із твором «Навколо Вогняної Землі» та Вадим Грін із твором «Трансформер».

Приз симпатій оргкомітету «На своєму коніку» отримав Віктор Губарев із твором «Острів скелетів».

На жаль, не всі фіналісти з короткого списку змогли приїхати до Києва через обставини, пов'язані з епідемією, тому дипломи й призи їм відправлять поштою.

Хочеться побажати творчих успіхів усім учасникам майбутніх конкурсів морської прози «Мателот», адже наша країна, попри тимчасову окупацію північною неоімперією нашого Криму й частини акваторій Азовського та Чорного морів, залишається морською державою, славною своїми мореплавцями протягом багатьох сторіч.



# ПУТІВНИК ПАМ'ЯТКАМИ ЗАКАРПАТТЯ ОЛЕНИ КРУШИНСЬКОЇ, ВИДАНИЙ У ЧЕХІЇ, СТАВ БІБЛІОГРАФІЧНИМ РАРИТЕТОМ

За якихось три роки історико-краєзнавчий путівник Закарпаттям, що вийшов навесні 2017-го у Празі у видавництві «Academia» Чеської академії наук (Olena Krušinyska. *Zakarpátí. Průvodce bývalou Podkarpatskou Rusí. Z ukrajinštiny přeložila Rita Kindlerová. Praha. Academia. 2017. 575 str.*), став бібліографічною рідкістю – наклад розійшовся, і знайти примірник можна лише у букіністів.



Чимало чехів за цей час не просто прочитали цю книжку, а й скористалися нею на практиці, здійснивши мандрівку Закарпаттям. В Україні з виданням можна ознайомитись у Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Г. Заболотного, де свого часу відбулася його презентація.

Цей історико-краєзнавчий путівник обсягом 575 сторінок містить інформацію про пам'ятки Закарпаття – загалом з 85-ти міст і сіл краю. Авторка видання Олена Крушинська (Київ) досліджує пам'ятки архітектури України. Раніше у неї вийшло кілька десятків присвячених ним статей та книжки «Сорок чотири дерев'яні храми Львівщини» (2007), «Два береги Збруча» (2008), «Дністер. Туристичний путівник» у двох томах (2016, 2017). Уже десять років Олена Крушинська веде власний проект «Дерев'яні храми України» та однойменний сайт (derev.org.ua).

Путівник охоплює найважливіші архітектурні пам'ятки Закарпаття: замки, фортеці, забудову історичних міст та містечок, муровані храми, синагоги і передусім дерев'яні церкви та дзвіниці. Дерев'яних храмів у краї збереглося понад сто, причому на відносно невеликій території представлено аж п'ять стилів дерев'яної архітектури: бойківський, лемківський, гуцульський, так звані «мармароська готика» і «верховинське бароко». Найцікавіші церкви кожного стилю детально описані у виданні, зокрема й ті, де зберігся стінопис (Олександрівка, Новоселиця, Крайніково тощо).

Окрему увагу приділено водяним млинам – саме на Закарпатті збереглося кілька архаїчних сільських млинів, останніх діючих в Україні (млини в Лукові й Малій Угольці, водяна кузня-гамора в Лисичеві) й таких, що діяли до недавня (Імстичево, Нижній Бистрий та ін.). Описано також мости та інші пам'ятки інженерного

мистецтва, музеї, оборонні споруди лінії Арпада.

У книзі висвітлено внесок чехів у розбудову краю в міжвоєнний період: детально описано «чеський» Ужгород і «чеське» Мукачеве, що їх проектували кращі архітектори Чехословацької республіки, застосовуючи новаторський стиль – так званий «чеський функціоналізм», а також «чеський квартал» у Хусті, мости, гідроелектростанції та інші технічні споруди. Багато з них справно функціонують і досі, адже робилися фахово і на совість.

Оскільки книжка видавалася для чеських читачів і має історичне спрямування, вона, без жодного русофільського підтексту, має підзаголовок «Путівник колишньою Підкарпатською Руссю» – саме ця назва добре відома чехам, тим більше, що з географічного погляду для них цей край лежить не «за», а «під» Карпатами. У передмові авторка наголошує на приналежності Закарпаття до України та підкреслює той феномен, що закарпатські українці зберегли свою мову незважаючи на кілька століть тотальної мадяризації, а в радянські часи – русифікації.

Згідно з концепцією серії путівників видавництва «Academia», що існує вже багато років, у книжці застосовано алфавітний принцип упорядкування матеріалу за назвами окремих населених пунктів. Путівник містить 120 статей про пам'ятки або групи пам'яток – коли йдеться про міста або такі видатні села, як Колочава. Для кожної пам'ятки наведено основні дані про її вік, архітектурний стиль, хронологію розбудови, згадано пов'язані з нею цікаві історичні факти. Текст супроводжує 620 ілюстрацій – здебільшого це високоякісні фотографії, зроблені авторкою під час численних мандрівок Закарпаттям у 2008–2016 роках, а також вибрані архівні світліни. У кінці книжки міститься великий список використаної під час підготовки видання літератури.

Переклад книжки на чеську мову здійснила Ріта Кіндлерова – одна з

кращих перекладачів-україністів Чехії.

У вступі до путівника авторка зазначає: «у віддалених гірських селах досі збереглася та патріархальність, якою захоплювався у свій час Іван Ольбрахт. Так, тут на хатах висять супутникові антени, і хлопці-пастишки фотографують один одного на мобілки. Та водночас перуть тут у потоці, їздять на конях, а на полонинах і досі можна побачити справжні овечі кошари... Постійно мандруючи різними куточками Закарпаття вже понад сім років, я знову і знову роблю для себе нові відкриття. Тож і сама я тішусь на нові подорожі, й сподіваюся, що книжка, яку ви зараз три-

маєте в руках, не лишиться стояти на книжковій полиці, а об'їздить у вашому наплічнику всю колишню Підкарпатську Русь».

У двох вступних розділах – «Коротко про історію» (сс. 15–19) та «Чеські туристи на Закарпатті» (сс. 20–25) Олена Крушинська стисло розповіла про історію краю та зацікавлення ним чехів у міжвоєнний період.

А що радить українська авторка майбутнім чеським туристам, які хочуть відвідати Закарпаття, скориставшись її путівником? Ось деякі з її порад: «Тут можна посмакувати страви закарпатської кухні. Місцеві люди дуже доброзичливі, надто до чеських туристів. Стара бабуся пригадає, як у дитинстві вчила у школі пісню про «татінку Масарика», дідко покаже, що у селі побудували «за чехів», а більш молоді перелічать, де встигли попрацювати у Чехії. Зовсім не варто боятися за свою безпеку, майно, транспортний засіб – чеські туристи їздять переважно на скромніших автомобілях, ніж самі закарпатці» (с. 25).

Окремий, прикінцевий розділ (сс. 548–562) присвячено дерев'яним церквам, перенесеним у 1930-х роках із Закарпаття на територію нинішньої Чеської Республіки. Одним з ініціаторів практики перенесення виступав відомий діяч

і шанувальник пам'яток Флоріан Заплетал. У деяких селах місцевий люд волів поставити нові, муровані церкви – а старі, дерев'яні церкви вже ось-ось мали розібрати. Саме такі приречені перлини й урятували небайдужі чехи, викупивши їх у місцевих громад. Ідеться про церкву з Медведівців, перевезену до Праги і встановлену в парку на Петршіні біля Етнографічного музею, церкву з Обави, перенесену до Нової Паки, церкву з Глинянця, перенесену до містечка Кунчіце-під-Ондржейніком, церкву з Нижнього Селища, перенесену до міста Бланско, церкву з Холмовця, перенесену до Добржікова. Усі вони утримуються в ідеальному стані, мають статус пам'яток і водночас є діючими храмами.

Чеськомовний путівник Закарпаттям Олени Крушинської наслідує традицію міжвоєнних чеських путівників цим краєм, яких було кілька десятків. Та за своїм обсягом, змістом, ілюструванням та художнім оформленням він перевищує усі відомі досі видання путівників Закарпаттям – як старі, так і сучасні, що вийшли у незалежній Україні. Варто було би видати його й українською мовою – для українського читача.

Академік, проф. Микола МУШИНКА

## ЧИ БУДЕ В КИЄВІ УВІЧНЕНО ІМ'Я ЧИКАЛЕНКА?

**Комісія Київради з питань найменувань винесла на громадське обговорення своє рішення про перейменування скверу Валерія Чкалова на сквер Євгена Чикаленка. Обговорення триває на сайті КМДА (forum.kyivcity.gov.ua).**

Євген Харлампійович Чикаленко народився через дев'ять місяців по смерті Тараса Шевченка у родині багатого поміщика. Тарас Шевченко та Євген Чикаленко жили у різні епохи, але їх об'єднавала спільна місія: вони обидва в часах масового зросійщення українців рятували українську націю від асиміляції та виродження. Шевченко робив це своєю геніальною творчістю, а Чикаленко – своєю дивовижною щедрістю й невтомною громадською і публіцистичною діяльністю. Євген Чикаленко своїм власним коштом протягом восьми років видавав єдину в Російській імперії щоденну українськомовну газету «Рада», яка гуртувала, мобілізувала і готувала до боротьби українську громадськість, без чого Українська Революція 1917–1921 років могла й не відбутися. Це Чикаленко скликав Центральну Раду та, відмовившись її очолити, запросив на цю місію Михайла Грушевського. Це Чикаленко створив за свій кошт фонд підтримки українських письменників, з якого отримали допомогу М. Коцюбинський, В. Винниченко, І. Франко та інші літератори. Це за його кошт було видано знаменитий «Словарь українського языка» Бориса Грінченка та інші словники української мови. Це за гроші Чикаленка з'явився і видавався перший український часопис «Літературно-науковий вісник». Це Чикаленко упродовж п'яти років чекав дозволу цензури на видання саме українською мовою цілої серії написаних ним

брошур для українських селян. Це він у 1905 році профінансував спорудження Академічного Дому у Львові. Це Євгенові Чикаленку належать крилаті та вкрай актуальні нині слова: «Легко любити Україну до глибини душі, а ви спробуйте любити її до глибини кишені». На відміну від нинішніх казнокрадів, Чикаленко свої власні гроші віддавав Україні.

Валерій Чкалов – «советський лётчик-испытатель», який у віці 34 років загинув за дуже загадкових обставин. Вулиця, де розташований сквер, раніше носила ім'я Чкалова. Тепер вулиці Чкалова у Києві немає, нині це вулиця Олеса Гончара. Тому ми звертаємося до українців з проханням проголосувати за перейменування скверу та спонукати до цього усіх своїх друзів і знайомих. Зауважимо, що технічно здійснити голосування чомусь дуже і дуже непросто. Для цього треба спочатку зайти на сайт forum.kyivcity.gov.ua та зареєструватися. Для цього вимагається заповнення анкети з фіксацією пароля. Сайт часто вибагається: server is too busy, please try later. Створюється враження, що хтось блокує голосування. Тому тут дуже важливо зберегти витримку і терпіння. Однією з причин того, чому нам досі не вдалося топонімізувати у Києві ім'я Чикаленка, було те, що багато киян нічого не чули про таке голосування, або ж їм не вистачало терпіння під час реєстрації, тоді як усі проросійські сайти, а нардеп Вадим Рабінович – через свої телеканали, активно мобілізували прихильників «русского мира». Громадське обговорення на сайті forum.kyivcity.gov.ua триватиме до першого жовтня. Увага! З одного комп'ютера можна зареєструватися і проголосувати двом особам.

Юрій ГНАТКЕВИЧ, голова просвітницького центру національного відродження, народний депутат України трьох скликань  
Георгій ЛУК'ЯНЧУК, прес-секретар Центру

# ВИВЧАЄМО ДИСИДЕНТІВ РАЗОМ!

Із приходом осені ми зустрічаємо не лише початок навчального року, осінні зливи і такий самий настрій, а ще й чимало неординарних, змістовних заходів, присвячених важливим темам, постатям, подіям...

Так, цієї осені у Києві вже вчетверте мав би відбутися Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху, який об'єднує молодь практично з усієї країни. Започаткувала фестиваль Юлія Кравченко – завідувачка лабораторії методик із розвитку мислення та ціннісно-сміслових компетенцій НЦ «Мала академія наук України», тренер з методики «Філософія для дітей» Метью Ліпмана. Уперше фестиваль відбувся у 2017 році. Тоді до нього долучилися 40 учнів, найкращих та найбільш мотивованих, які були рішуче налаштовані на дослідження епохи шістдесятництва та дисидентського руху. У 2018 році кількість учасників залишилася незмінною, а от у 2019-му відбір на участь у фестивалі пройшла ціла сотня підлітків з усієї України.

Що входить у програму цього заходу? Передусім – виступи спікерів, серед яких – представники дисидентського руху, шістдесятники, дослідники. Під час фестивалю поспілкуватися з ними може кожен юний учасник. Минулого року і мені пощастило стати частинкою грандіозного дійства. Це були незабутні три дні у колі однодумців, звичайних підлітків, яких об'єднує прагнення знати й вивчати історію свого народу. Частина лекцій і воркшопів проходила в одному зі столичних готелів, також у програму входили екскурсії історичними пам'ятками і столицею загалом. Постійним гостем фестивалю є Дмитро Стус – син Василя Стуса, тож учасники можуть із перших вуст почути правду про легендарного українського поета. Серед спікерів були такі видатні постаті, як Микола Горбаль, Маргарита Довгань, Йосиф Зісельс, Роман Балаян.

І ось, із приходом осені, фестивалю родину почало турбувати питання: чи відбудеться Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху цього року, зважаючи на ситуацію із пандемією? Якою ж була радість підлітків, коли вони почули: «Так, фестиваль відбудеться! Як зазвичай – у жовтні!».

Як саме проходитиме захід у теперішніх умовах, чим він здивує учасників і якою є його мета розповіла для «КіЖ» організаторка фестивалю Юлія Кравченко.

**– Розкажіть про Вашу ідею, задум. З чого починався фестиваль?**

– У Національному центрі «Мала академія наук України» я працюю з 2015 року, а з 2017-го організовую Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху. Моє особисте



знайомство з цієї темою розпочалося у досить дорослому та свідомому віці – в студентські роки. На жаль, школа не заклала знань і не сформувала усвідомлення значимості феномена шістдесятництва. З 2-го курсу мені пощастило потрапити у середовище молоді, яке гуртувало навколо себе видавництво «Смолоскип». Ось там я відкрила для себе такі імена, як Василь Лісовий, Алла Горська, Іван та Надія Світличні... Працюючи у МАН, я подумала, що добре було б організувати для підлітків освітньо-культурний захід, завдяки якому вони відкривали б для себе культурний пласт і сенси, що їх несе у собі шістдесятництво. Після двох років організації МАНівських шкіл я вже мала достатньо досвіду у застосуванні неформальних методик освіти і була впевнена в їхній успішності. Новою для мене була тематика. Ставила собі запитання: чи зможу донести до учасників цікаво і ненав'язливо значимість феномена шістдесятництва? Чи вдасться струсити пил іконічності, яким часто припорошують постаті дисидентів – й за пафосними фразами про борців за незалежність не видно живих людей? Яким натхненням і радістю було для мене шире занурення учасників у тематику фестивалю, захоплення долями людей, їхньою творчістю, відкриття справжності в собі через пізнання сенсів, які творили дисиденти. Це були чотири емоційні й динамічні дні спільноти, яка сформувалася і просигналізувала, що молоді цей захід потрібен. Тож сумнівів у мене не було, і за першим фестивалем прийшли наступні – другий, третій, цього року буде четвертий. Особливістю III фестивалю стала участь у ньому педагогів. Переважно це були вчителі української літератури та історії. Для них це також можливість поглибити свої знання з тематики.

**– Якою є основна мета фестивалю?**

– Фестиваль проводиться з просвітницькою метою та задля популяризації теми шістдесятництва та дисидентського руху. Крім того, ми формуємо майданчик однодумців серед молоді та освітан. Ідея полягає в тому, що фестиваль триває впродовж року: учасники проводять свої локальні заходи у класах, школах і

географічні кордони і запрошуювати до участі спікерів та учасників з різних країн та континентів. Ще він дозволяє запросити до участі більше учасників та спікерів.

**– Розкажіть про програму фестивалю. Хто є гостями та спікерами?**

– Програма заходу різноманітна. Різноманітність полягає у застосуванні інструментів неформальної освіти, запрошенні цікавих спікерів, проведенні творчих воркшопів, відвідуванні музеїв. Гостями заходу були самі дисиденти – Василь Овсієнко, Богдан Горинь, Маргарита Довгань, Йосиф Зісельс, їхні родичі та друзі – Дмитро Стус, Галина Стефанова, Тарас Компаніченко, а також дослідники – Роман Веретельник, Олексій Сінченко, Тетяна Михайлова, Маргарита Єгорченко, Ольга Балашова. Програма обов'язково включає музичні виступи. Нашими гостями були Тарас Компаніченко і гурт «Хорєя козацька», капела бандуристів Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра під керівництвом Ірини Родіонової. Екскурсія Музеєм шістдесятництва є обов'язковою складовою кожного фестивалю.

**– Як працюється із сучасними підлітками?**

– Я довго шукала свою аудиторію, з якою зможу співпрацювати цікаво, легко і результативно. Знайшла таку – це діти віком 12–17 років. Вони від-

криті до знань, до усього нового, готові до експериментів, вони щирі, активні, вмотивовані навчатися, емоційні, працьовиті. Для мене у співпраці важливий комфорт, порозуміння, готовність до взаємодії. Я всіляко намагаюся задавати тон такої атмосфери. Учасники шкіл та фестивалю здебільшого це сприймають, дають зворотний зв'язок, їм подобається такий формат комунікації та співпраці. Маркером є бажання дітей брати участь у нових заходах, які я організовую. Ця діяльність і взаємодія приносять мені задоволення.

– Дякую за змістовну бесіду і бажаю успішного розвитку Вашому проекту, а Вам, пані Юліє, нових ідей та легкого шляху до їхнього втілення!

Отже, Фестиваль шістдесятництва та дисидентського руху цього року проводитиметься з 10 по 25 жовтня в онлайн-форматі. Його організатором є Національний центр «Мала академія наук України». Кожен учасник стає частиною спільноти фестивалю, отримує неоціненний досвід праці та інтелектуального збагачення у колі однодумців, знаходить нових друзів.

Аліна ШЕВЧЕНКО, учасниця Фестивалю шістдесятництва та дисидентського руху 2019 року

## ПРОЕКТ «САМОЦВІТИ УКРАЇНИ» РОЗШИРЮЄ СВОЮ ГЕОГРАФІЮ

**У рамках проекту «Самоцвіти України» в актовій залі Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеса Гончара відбулася вже п'ята зустріч, цього разу – з письменницею Ганною Гороженко, нашою землячкою. Вона розповіла про свої краєзнавчі знахідки, які лягли в основу її історичного роману «Лицарка Корони», що вийшов у травні цього року у видавництві «Фоліо».**

Роман, в якому сконцентровано багато маловідомих історичних фактів завдяки майстерності автора легко читається, динаміка сюжетних ліній захоплює читача. Сподобався роман і голові Херсонської обласної організації НСЖУ, заслуженому журналісту України Валерієві Долині, який поділився з присутніми своїми враженнями. Прикрасили захід українські пісні у виконанні лауреата всеукраїнських конкурсів вокалістів Івана Бурлаки.

Після Херсона гостя вирушила до легендарної Асканії-Нова. За сприяння голови Асканійської ОТГ Віталія Свінцицького та працівників селищної ради 13 серпня була організована зустріч Ганни Гороженко з місцевою інтелігенцією, яка з великим інтересом поставилася до наших виступів. У розділі «Вільний мікрофон» ми з Ганною мали змогу відповісти на численні запитання з історії рідного краю. А під час відвідин біосферного заповідника та унікального парку й самі почули чимало цікавинок з історії родини Фальц-Фейнів від екскурсовода Ольги Володіної.

Наступним пунктом було курортне місто Генічеськ на березі Азовського моря. Тепла і по-домашньому затишна зустріч із нашою гостею відбулася 14 серпня у Генічеській районній центральній бібліотеці. Тут слід подякувати її директорці Вірі Григорівні Стрельцовій, яка в умовах обмеженого фінансування закладів культури району разом із колегами у короткий термін привела до ладу



світлицю бібліотеки, щоб ми мали змогу зустрітися з читачами. Цікава і незаангажована розповідь письменниці про історію написання історичних романів «Воля Ізабелли» та «Лицарка Корони» наснажила присутніх на переосмислення ролі українців у становленні цивілізованої Європи.

П'ята зустріч із земляками в рамках проекту «Самоцвіти України» розширила його географію, а також збільшила книжковий фонд обласної книгозбірні та Генічеської і Асканійських бібліотек на кілька соціально значущих видань, серед яких – роман Ганни Гороженко «Лицарка Корони» і книжки для дітей: «Чарлі Чаплін» Марії Сердюк, «Весела фізкультура» Анастасії Сміхової, «Веселі ангелята» Марічки Крижанівської і казка «Кай, Грей та Лісова фея» від Ганни Гороженко. Шануймо свої самоцвіти!

Олег ОЛЕКСЮК, заслужений працівник культури України, керівник проекту «Самоцвіти України»

# КАТЕРИНА БІЛОКУР: НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ І КАРТИНИ, ЩО «ОЖИЛИ»

До 120-річчя Катерини Білокур, яке відзначається цього року, вийшла книжка «БІЛОКУР. BILOKUR», присвячена життю і творчості геніальної українки. Її авторка – мистецтвознавиця і арткритикиня Олесь Авраменко, у творчому доробку якої є чимало цікавих робіт про українських митців.

Марина МАРЧЕНКО

Видання цієї книжки є частиною масштабного інноваційного культурно-мистецького проекту «БІЛОКУР», головна мета якого – популяризація творчого доробку всесвітньо відомої української художниці. Здійснює його Національний музей українського народного декоративного мистецтва за підтримки Українського культурного фонду й за участі 8 музеїв України і Школи Анімації Pause to Play.

## ВАЖКИЙ І ЩАСЛИВИЙ «МАРАФОН»

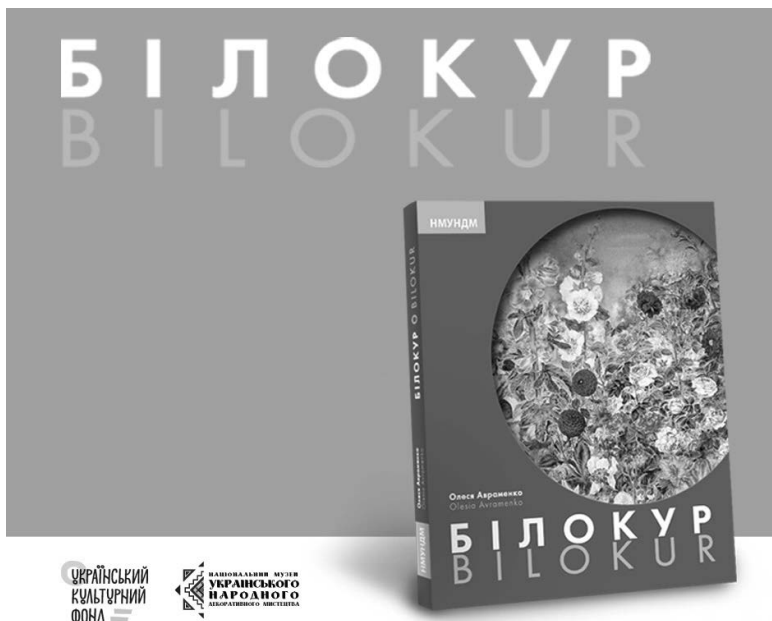
Нова книжка висвітлює маловідомі сторінки біографії та творчого життя великої художниці, яку Олесь Гончар називав «чарівницею з Богданівки» і якою захоплювався сам Пабло Пікассо.

Книжка «БІЛОКУР. BILOKUR» містить 86 картин і 12 малюнків Катерини Білокур, що зберігаються у різних музеях України та у приватних колекціях. Але головною особливістю видання є те, що його сторінки містять інтерактивні елементи.

«20 картин видатної художниці «оживають» за допомогою мобільного додатку доповненої реальності SIMO AR. Для того, щоб побачити, як розцвітають квіти, рухаються постаті й навіть трактор на одній із картин художниці, потрібно прочитати інструкцію в кінці книжки», – пояснила генеральна директорка музею і керівниця проекту Людмила Строкова.

Олесь Авраменко розповіла, що працювала над виданням 9 місяців, але готувалася до нього все життя. «Цей «марафон» зі створення книжки був дуже важкий і щасливий для мене. Коли я розпочала роботу, то зрозуміла, що фундаментального дослідження творів Катерини Білокур ще не було. Я базувалася на листах Катерини Василівни, які 30 років свого життя збирав Микола Кагарлицький. Допомогли у роботі й видання видавництва «Родовід», а також співробітники музею, який здійснює проект «БІЛОКУР», – зазначила мистецтвознавиця.

## НОВІ ВІДКРИТТЯ



Авторка також зізналась, що багато цікавого відкрила для себе безпосередньо у картинах Катерини Білокур. Інформацію про кожну з них збирала по крихтах – коли створена робота, кому подарована.

«Мене вразили картини, які Катерина Василівна написала під час Другої світової війни, під час окупації. Існувала така думка, що художниця не малювала під час війни і картин цього часу немає. Але це не так. Саме в окупованій Богданівці вона створила 5 картин. На мій погляд, це її найсильніші роботи. Це просто «космос» і віра в те, що вона може людям сказати дуже багато», – ділиться своїми відкриттями Олесь Авраменко.

На її думку, саме в цей час самою Катериною Білокур, звичайного села на Яготинщині, уже зрозуміла, що вона – художник. А вже ще перед війною відбулася її перша виставка у Полтаві, вона з'їздила до Москви, побувала у кращих художніх музеях і побачила шедеври світового живопису наживо, а не у книжках. Роздивляючись їх, вона ніби їх «сканувала», запам'ятовуючи кожну дрібницю.

Авторка книжки розповідає, що поставила собі за мету відповісти на багато запитань про життя і твори Катерини Білокур, проте деякі з них усе-таки лишилися без відповіді.

## БІЛІ ПЛЯМИ

«Я ніяк не можу зрозуміти, – говорить Олесь Авраменко, – звідки в цьому селі з'явилася така висока душа, яка мала розум неймовірний. Вона одразу мала смак, делікатність. Відчувала композицію так, як не можуть відчувати багато художників, хоча вони і отримали професійну освіту. Хотілося би дізнатись більше про багато речей. Приміром, про те, як Катерина Білокур оформлювала вистави сільського драмгуртка. Це незрозумілі речі. У селі, де немає художників, раптом дядько Кате-

рини облаштовує у своєму млині драмтеатр, а вона грає в ньому, робить декорації, костюми.

Якщо буде можливість продовжити дослідження, я хотіла би знайти слід тих картин, які зникли після виставки в Парижі 1957 року. Думаю, що можливо знайти їх у приватних колекціях. Є думка, що одна зі зниклих картин, «Цар колос», написана у 1947 році, була краща за другу, яку художниця написала через два роки потому і яка нині експонується в Музеї декоративного мистецтва. Але, порівнюючи ці дві картини (першу можна побачити на фотографії), я думаю, що друга робота навіть сильніша», – зауважує пані Олесь.

## КАРТИНИ БЕЗ СТРАЖДАНЬ

Ще одна важлива річ, на якій авторка книжки заострює увагу

читачів. Усе життя Катерина Білокур жила в селі, у холодній хаті, яку часто не було чим топоти. Пережила Голодомор, війну, нерозуміння рідних, потерпала від тяжкої недуги і в кінці життя доглядала тяжко хвору стару матір. Але у своїх картинах художниця власних страждань ніяк не відображала. У її картинах – щастя і долучення до Всесвіту, до Бога, до природи, до кожної квіточки й узагалі процесу творення.

Нині ж у світі вважається гарним тоном, коли художник свої страждання викидає на поверхню. Так, це вивільняє душу і дає привід до роздумів, але інколи від цього можна захворіти, впевнена мистецтвознавиця.

## ЗАЛУЧИТИ МОЛОДЬ

Презентація монографічного дослідження «БІЛОКУР. BILOKUR», що відбулася нещодавно в ході онлайн-конференції музею, засвідчила велику зацікавленість у ньому широкого кола шанувальників таланту Катерини Білокур. До заходу долучилося близько 3 тисяч осіб з усієї України.

Як розповіла керівниця проекту, книжка вийшла накладом 500 примірників і буде безкоштовно передана в усі дитячі й дорослі бібліотеки міста Києва, художні музеї України, школи Яготинського району Київської області та інші заклади культури і мистецтва. У ході презентації 8 її учасників були визначені переможцями конкурсу на краще запитання про життя і творчість Катерини

Білокур та отримали книжку з автографом авторки. Власниками кількох примірників стали також учасники конкурсу «Приходь до музею, отримай книгу!».

Організатори зазначають, що інноваційний проект такого масштабу вперше здійснюється в музейному просторі України. Він дає змогу значно розширити аудиторію музею, залучивши більше молоді. А вже анімовані картини можна побачити вже сьогодні не тільки у книжці, а й у галереї Катерини Білокур Національного музею українського народного декоративного мистецтва, який зберігає і експонує одну із найцікавіших колекцій творів художниці. Крім того, відвідувачі музею можуть дізнатися цікаві подробиці про життя і творчість мисткині, скориставшись аудіовізуальним гідом.

Логічним завершенням проекту стане ювілейна виставка «Катерина Білокур. Життя в обіймах квітів», яка відкриється в музеї 5 листопада. Вона розповість не лише про долю художниці-самоуки з Богданівки, яка підкорила світ, а й про видатних людей, які відіграли в її житті особливу роль: Оксану Петрусенко, Павла Тичину, Тараса Шевченка, Василя Нагая та багатьох інших.

Додатковий сюрприз для відвідувачів виставки полягає в тому, що завдяки новітнім технологіям вони зможуть побачити роботи Катерини Білокур «Цар Колос» та «Березонька», що вважаються втраченими після виставки у Парижі 1957 року.

## «ЦВІТЕ ТЕРЕН...»

Так назвала свою ювілейну виставку в Національному музеї літератури України Любов Міненко – відома українська художниця, лауреатка премії імені Василя Стуса. Свого часу художник-сценограф Данило Лідер (1917–2002) сказав: «Її буйне обдарування, надзвичайна працездатність, дивовижна людська цільність, творча активність зробили Любов Міненко помітним явищем серед кола художників України».

На виставці представлено 50 полотен, що різняться за тематикою, однак об'єднані неповторною колористикою та авторським стилем. «Нам приємно, що свій ювілейний рік художниця Любов Міненко відзначає у нашому музеї, – сказала директорка музею Галина Сорока. – До того ж це п'ята виставка мисткині у наших залах. Ми у захваті від її робіт. Шкода, що не так багато людей мають змогу побачити її роботи через коронавірус».

Творчість Любові Міненко така ж різнобарвна, як і українська земля, яку вона не просто любить, а звеличує у своїх полотнах. Її канівська говірка, всотана з молоком матері, просто зачаровує. Художниця вільно цитує твори Тараса Шевченка, Лесі Українки у назвах своїх робіт. На її картинах відтворено швидкоплинне життя. «Піднімайся, Україно!», «У любистку скупані», «Коровай», «Ранок у Каневі», «Цвіте те-



рен...» – роботи, біля яких хочеться затриматися й зчитувати життя українців. Схоже, художниця могла би стати письменницею, настільки тонко і з любов'ю творить картини. Світ, який її оточує, – щедрий і теплий, як і кольорова гама її полотен. Їх не сплутаєш із картинами інших художників – у Любові Міненко свій, особливий почерк.

Після закінчення Київського художнього інституту вона два роки працювала художницею сцени у Хмельницькому драматичному театрі. Сімейні обставини повернули її до Києва. Треба було виховувати двох донечок. Та важко уявити художницю без Канева, куди вона зрештою перебралася – до батьківської хати, яку так і називає – «мій хутір». Мисткиня вважає за честь те, що в неї гостював її наставник – Іван Макарович Гончар.

Мистецтво художниці вийшло за межі України – її твори є в Англії, Франції, Німеччині, Америці, Канаді, Японії...

Людмила ЧЕЧЕЛЬ  
Фото авторки

## «МОЄ ЖИТТЯ – ЦЕ МОЯ ПІСНЯ»



Біля меморіального знаку на честь Олександра Кошиця у Тарасівці – видатні українські діячі

**Ці слова Олександра Кошиця ми пригадуємо саме зараз, вшановуючи його пам'ять і відзначаючи його 145-річчя.**

**Людмила ЧЕЧЕЛЬ**

**З**авдяки Олександрі Кошицю – одному із засновників і керівників Української Республіканської Капели, – Україна припинила бути німою для світу.

Як відомо, з 1919 по 1921 рік капела Кошиця здійснила турне, охопивши всю Європу, а 1922-го перетнула Атлантику і з триумфом виступила в Америці. Лише у Мехіко капела зібрала 32 тисячі глядачів. 1922 року капела Кошиця виступила в американському Карнегі-Холі – саме там уперше прозвучав «Щедрик». А потрапили наші музиканти у далекі світи на прохання (чи за наказом) Голови Директорії – Симона Петлюри. Там вони мали популяризувати самостійну Україну.

«Яке це щастя бути українцем!» – захоплювалися слухачі після концерту хору Олександра Кошиця у Брюссельському оперному театрі Ла Монне.

Ушанували пам'ять Олександра Кошиця саме у день його народження в селі Тарасівка на Черкащині, де минуло його дитинство. Зі столиці на урочистості приїхали Герой України, народний артист України, майстер художнього слова Анатолій Паламаренко, народний артист України, бандурист і лірник Василь Нечепа, академік, літературознавець Микола Жулинський, голова Українського інституту національної пам'яті Антон Дробович і повний склад Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки. Організатором ушанування пам'яті Олександра Кошиця виступив Міжнародний благодійний фонд національної пам'яті

України, який очолює Ігор Юхновський.

На малій батьківщині Кошиця, у Тарасівці, місцеві жителі спорудили меморіальний знак на честь знаменитого земляка, а у місцевій школі відкрили музей. Неподалік зеленіє дуб, який ще пам'ятає Олександра Кошиця. Хати, на жаль, уже немає.

Завітала до Тарасівки з книжкою «Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «руського мира»» її авторка Тіна Пересунько. У книзі висвітлено історію Української Республіканської Капели під орудою диригента Олександра Кошиця і вперше оприлюднено детальну хроніку її триумфального турне країнами Західної Європи, Північної та Південної Америки у 1919–1924 роках. Авторка збрала кількості рецензій з європейської та американської преси, листи видатних політичних і культурних діячів світу з відгуками про Україну та українську культуру. Є тут і фрагменти подорожніх щоденників учасників турне, і листування Симона Петлюри з Олександром Кошицем.

«Пам'ять українського народу століттями нищили, затирали, спотворювали. Ми докладаємо багато зусиль для її відновлення, – говорив у Тарасівці голова Українського інституту національної пам'яті Антон Дробович. – Якщо ми сьогодні розкажемо своїм дітям і онукам про Олександра Кошиця, то зробимо нашу національну пам'ять міцнішою».

Співачка, народна депутатка Софія Федина нагадала, що найпопулярнішою колядкою на планеті стала колядка Миколи Леонтовича, яку поніс у світ хор Олександра Кошиця: «Щедрик, щедрик, щедрівочка...». А наша коліскова «Ой ходить сон коло вікон» завдяки Кошицю перетворилася в Америці, а згодом і в усьому світі на один із найвідоміших джазових стандартів.

Фото авторки

## ВЕЧІР-СПОМИН «У ВИХОРА В ПОЛОНІ»

8 вересня Національний музей Революції Гідності запросив громадських діячів 90-х років та початків третього тисячоліття вшанувати пам'ять Івана-В'ячеслава Сергієнка – режисера, художника, одного із засновників Мистецької сотні. Він був також співзасновником і режисером Міжнародного фестивалю патріотичної пісні в Україні «Рутенія». Стрічка Сергієнка «Перекотиполе» (2012) стала його дебютом у жанрі ігрового кіно.

**Георгій ЛУК'ЯНЧУК**

**Щ**е за свого короткого життя він згуртував довкола себе справжніх бійців культурної революції. Вони й зібралися 8 вересня в Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану пом'янути свого друга. На зустріч прийшли поети, музиканти, мистці, серед яких – Василь Довжик, Ярослав Єрофеев, Ігор Запорожець, Сергій Марченко, Володимир Гонський, Олександр Сопронюк, Олександр Ткачук, Олесь Шевченко та інші товариші Сергієнка, які поділилися спогадами про мистецького подвижника.

Модерував вечір-зустріч Олесь Доній – телеведучий, журналіст, політик, голова Мистецького об'єднання «Остання Барикада». Окрім показу відео- та фотоматеріалів про Івана-В'ячеслава Сергієнка, відбулися музичні виступи-спогади гурту «Рутенія» (Олександр Сухий, Григорій Лук'яненко). Серед іншого гурт виконав композицію на слова Сергієнка, яка й дала назву всьому заходу. Також виступили бард Василь Лютий та кобзар Тарас Компаніченко.

На вечорі пам'яті Івана-В'ячеслава Сергієнка присутні мали змогу оглянути виставку картин Мистецької сотні. Її представила одна з її кураторів – Катерина Ткаченко. Мистецька сотня – спільнота незалежних митців із царини музики, театру, хореографії, образотворчого мистецтва, дизайну тощо, які об'єдналися під час Євромайдану. Саме Революція Гідності, як потужний генератор людських емоцій, дала поштовх для творчості багатьох митців. Метою об'єднання стала організація й підтримка мистецьких заходів, дослідження розвитку сучасного мистецтва та координування творчих людей. 21 робота представників Мистецької сотні зберігається у колекції Національного музею



Виступ кобзаря Тараса КОМПАНИЧЕНКА

Революції Гідності. Ці картини були створені під час пленеру «На барикадах», що відбувся 1–6 березня 2014 року в Києві до 200-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка. Натхненниками проекту свого часу виступили Іван-В'ячеслав Сергієнко, Катерина Ткаченко, Лев Скоп та низка інших мистців.

### ПРИНАГІДНО

Іван-В'ячеслав Сергієнко народився 7 грудня 1970 року в Києві. Закінчив механіко-математичний факультет Київського університету та Віденську кіноакадемію. Працював закордонним кореспондентом Національної телекомпанії України в Німеч-

чині й Австрії, виконавчим продюсером кінокомпанії «Пре продакшн» у Києві, керівником у продюсерському центрі НКХФ ім. Олександра Довженка. Співавтор та виконавчий продюсер мультимедійного івенту «Прагнемо, аби пам'ятали» до 25-річчя Чорнобильської катастрофи. Співзасновник та режисер Міжнародного фестивалю патріотичної пісні в Україні «Рутенія». Співавтор та співрежисер документального фільму «Музей неминучості». Режисер-постановник та автор сценарію ігрового фільму «Перекотиполе» (2012). Помер 19 липня 2020 року. Похований на Байковому кладовищі поруч із рідними.

### МУЗИЧНИЙ ГУМОР ВІД ПЕТРА АНДРІЙЧУКА

За сніданком дружина чоловікові:  
– Ти сьогодні уві сні страшенно ляяв свого диригента.

– Та який там сон – я очей не зімкнув!

На репетиції диригент зупиняє оркестр і мовить до співака:

– Ритмічніше, будь ласка!  
– Я – співак! – із пафосом заявляє той. – А щодо ритму, усі питання – до ударників!

Зустрічаються шкільні друзі:  
– Що з тобою? Ти схуд, обріс, очі червоні!..

– Та пишу оперу.  
– От дивак! Для чого такі муки – стільки чудових опер уже написано! У тебе що, немає YouTube?

Дружина радиться з чоловіком після конкурсу, на якому він був головою журі:

– Як ти гадаєш, що нам подарувати синові за перемогу?  
– А хіба Гран-прі – це не подарунок?

Композитор уклав контракт із симфонічним оркестром, що той виконає усі його симфонії. Оплата – після виконання останньої, шостої.

Після того, як оркестр вистраждав п'ять симфоній і справа підійшла до завершення, з'ясувалося, що шостої у доробку композитора немає.

Власне, це все, на що слід звертати увагу при укладанні договорів.

Ресторанний музикант вступає до музичного коледжу.

– Зіграйте що-небудь, – звертається до абітурієнта голова комісії.

– Конкретніше, будь ласка: це прохання чи замовлення?

Засідання художньої ради оперного театру. Диригент наполягає на звільненні валторніста. Члени комісії здивовані:

– Та як? Він же пречудовий музикант! Відповідальний, стабільний, не пропустив жодної репетиції, має прекрасний інструмент, чудовий соліст, грає виразно, чисто, ритмічно, бездоганно технічно!

– Та ви би бачили, з яким виразом обличчя він це робить!

# СВЯТО КОЖНОГО ДНЯ: ПРО ЖИВОПИС МАРИНИ СОЧЕНКО

У картинах Марини Соченко свято – природний, навіть найприродніший стан: людини, світу, Всесвіту.

Оксана ЛАМОНОВА

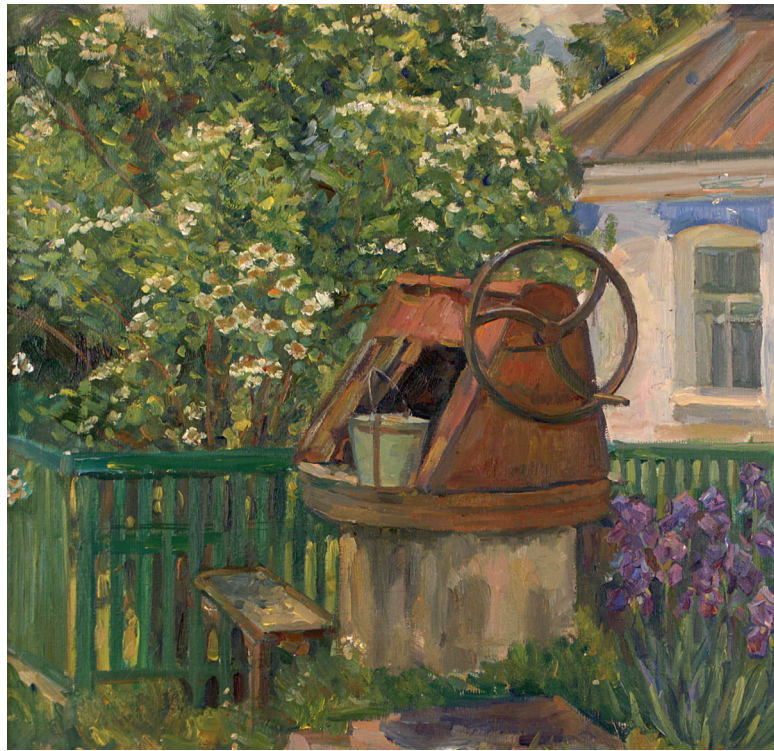
**С**вято як традиція, що об'єднує покоління й століття. Свято як спогад про дитинство. Зрештою, свято просто як свято, час радості, подарунків і, звісно ж, чудес. А ще – свято кожного дня, що, до речі, не скасовує ані радості, ані чудес, ані подарунків!

Кожна з насичених, щедрих картин художниці – завжди захоплива та щира розповідь, причому розповідь про тишу і таємницю. Марина Соченко звертається до різних традицій українського мистецтва, змінює, поєднує, іноді цитує – одним словом, діє так, як підказують їй смак і задум. До справи долучаються чи не всі існуючі жанри. Сумна, але все ж таки життєва історія («Онуки не їдуть») сусидить із декоративно тлумаченим пейзажем («Неначе писанка село»), натюрморт («Пайдівські квіти») – із «Портретом з сином», або «Портретом сина Любомира», або матері художниці, або Ліни Костенко. А ще є казкові картини чи, точніше, історії цілком реальні – тільки такі, що раптом наповнюються найрозкішнішими дивами, які ллються до того ж нескінченним потоком («Зимовий сон», «Різдвяний чай»).

Інтермедія для анкетних даних. Марина Соченко народилася в Києві. Навчалася в Республіканській середній художній школі ім. Т. Г. Шевченка, Київському художньому інституті (нині – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури), пізніше – в аспірантурі Академії мистецтв. Окрема і, можливо, найважливіша сторінка – робота у приватній студії легендарного Віктора Зарецького. Марина Соченко – член Національної спілки художників України, викладач кафедри живопису НАОМА.

Надзвичайно характерні навіть назви дипломних робіт мисткині: в Інституті – «Весільний коровай», в аспірантурі – «Світле ясне, світле тихий...». Тобто знов-таки – свято і світ, в якому панує гармонія.

Марина Соченко любить малювати зиму – зимові пейзажі, зимові свята. Утім, літо – «маленьке життя» – це взагалі немов одне величезне свято та одне величезне диво! І якщо простір Різдва та Нового року – це дім, кімната, сім'я, щасливі діти й не менш щасливі домашні улюбленці під ялинкою в іграшках та прикра-



«Сільська криниця». 2006, полотно, олія



«Соняхи в Потоці». 2007, полотно, олія



«Макове поле поблизу Миронівки». 2013, полотно, олія

сах, то літо розкривається у нескінченність до горизонту і навіть за горизонт, немов «Макове поле поблизу Миронівки», якому художниця присвятила одну зі своїх картин. Це час квітів і сонця, а найкраще – їхнього поєднання, як-от у «Соняхах в Потоці». Але є в цьому літньому щасті (воно – це немов бігти луками, а

ще краще – над ними, луками, летіти) свої паузи, зупинки для тиші та роздумів. Одна з таких зупинок – «Сільська криниця», знайома, прадавня, жива...

А у свій час за літом приходять осінь зі своїми золотими скарбами – осінь, яку Марина Соченко оспівує як іще один величезний подарунок – тим, хто вміє бути уважним і вдячним...

## НАСТРІЙ ПРИРОДИ – СТАН ДУШІ: ПРО ТВОРЧІСТЬ ТАМАРИ ГИК

Тамара Гик народилася в Києві, навчалася у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, потім – у Київському національному університеті будівництва і архітектури. Серед своїх улюблених художників називає Дюрера і Рембрандта, Піранезі та Гойю, Цорна і Олександра Мурашка. «У своїх роботах я намагаюсь відтворити настрій природи, стан душі, оскільки вважаю, що художник має на меті зберегти неповторну мить реальності, зосередити на ній увагу глядача», – говорить мисткиня. Саме так: настрої природи – стан душі.

Оксана ЛАМОНОВА

**У**продовж багатьох років улюбленцем художниці був найкамерніший і, у певному сенсі, найзагадковіший з усіх жанрів – натюрморт. Утім, її твори аж ніяк не були дещо моторошною навіть на слух «мертвою природою» (буквальний переклад слова «натюрморт»). Але не був це і «стілл лайф», «тихе (нерухоме) життя» – як цей жанр називається англійською. Адже природа у картинах мисткині виявлялася живою і... рухливою. Принаймні рухливою в часі – згідно з вічними й мудрими законами зміни пір року та їхнім прадавнім віддзеркаленням – народними святами.

«Водохреще», «Великдень», «Зелені свята», «Івана Купала» і «Купальський вінок», «Святомиколаївський натюрморт»... Іноді це лише одна, найважливіша річ: річ-квінтесенція, річ-символ. Та все-таки частіше це ансамбль. Пишна, глибока, насиченого кольору тканина для тла. Квіти, чи вербові гілочки, чи сухі колоски. Посуд – скляний, керамічний, дерев'яний, плетений. Солом'яні «павучки» і маленькі свічки. Ікона або книжка. Усе в цілому – спогад: прекрасний, важливий, швидкоплинний, збережений на завжди.

І спогад цей може бути, так би мовити, більш індивідуальним та інтимним, навіть певною мі-



«Червона композиція». 2016, папір, гуаш

рою закодованим. Не «Пасхальний натюрморт» – хоча є нібито і вербові гілочки, і яйця-крашанки, – а керамічний «Коник». Або – єдине обране з усіх літніх дарунків «Яблучко». А втім, можливе й просто милування красою: вишуканою – в «Рисів», пишною – у «Півоній», сповненою прозорого смутку – в айстр з «Осіннього настрою»...

Але нині Тамара Гик дедалі частіше звертається до іншого жанру – пейзажу. І, до речі, до іншої техніки – акварелі. Хоча традиційні для художниці «полотно, олія» також набувають у нових роботах певних «акварельних» рис – чистоти, прозорості, світлосяйності... Та головним, найважливішим все ж таки залишається те саме ключове співвідношення, така собі авторська формула «золотої пропорції»: «настрій природи – стан душі». Саме про це – «В осінньому парку», «Біля озера», «Драгобрат», «Тополя».

А ще Тамара Гик оформлює книжки. Звичайно ж, поезію!



«Біля озера». 2018, полотно, олія

# ОЛЕНА ФІЛІП'ЄВА: «СКІЛЬКИ Б РОКІВ НЕ БУЛА НА СЦЕНІ – ЗАВЖДИ ВЧУСЯ»

У травні відзначила свій ювілей прима-балерина Національної опери України, виконуюча обов'язки художнього керівника балетної трупі цього театру, народна артистка України Олена Філіп'єва.

**С**ьогодні пані Олена наш гість.  
– Ви починали з занять народними танцями, а як доля привела до балету?

– Як і багато дітей, займалася у палаці культури в моєму рідному містечку Дніпрорудне Запорізької області. Про балет тоді не було й мови. Це вже зараз багато чого можна побачити по телебаченню, дізнатися з соціальних мереж. Мій керівник танцювального гуртка підказав батькам, що у Києві є хореографічне училище. «У вас дитина дуже здібна, талановита, музична, то спробуйте туди вступити», – порадив він.

У мене батьки були спортсменами, мабуть, тому спрямовували мене у спорт, аби я займалася гімнастикою. Але я хотіла танцювати. Правда, не прагнула, як це буває сьогодні, конкретно у балет. Якщо чесно, не знали, куди ми їдемо. Та хотілося спробувати.

Дізналися адресу училища, приїхали на вступні іспити. Я показала те, чому мене навчив мій педагог, станцювала уривок із народного танцю. Потім дізналася, що вступила. Так відбулася моя зустріч з балетом. З десяти років я вже жила вдалині від свого рідного дому.

– Що дали роки навчання?

– Мене загартувало життя. Я звикла бути самостійною. В інтернаті навчалася і жило багато дівчат. У нас був порядок, самодисципліна. Дуже сумувала за рідною домівкою, спочатку навіть плакала. А коли приїжджала додому, то вже через день-два розуміла, що хочу повернутися назад, до Києва. З кожним роком ця професія притягувала до себе все більше і більше.

Треба було уважно слухати педагогів. Вбирати у себе все, що вони говорять, і швидко реагувати на зауваження. У нас є такий термін – «розумна» балерина, це коли людині достатньо одного зауваження. І сьогодні роблю своїм ученицям одне-два зауваження, на другий день приходжу і бачу: якщо балерина виправила помилку, значить, вона думала, вона вміє працювати – і ми можемо рухатися далі.

Першим моїм педагогом була Самойленко Травіата Іванівна. Вона навчала мене п'ять років, і я їй дуже вдячна. Після цього мене взяла заслужена артистка України Альвіна Георгіївна Кальченко,



з якою ми потім трохи працювали ще й у театрі. З нею було дуже цікаво працювати. На той час у неї вже були відеоматеріали різних вистав з різних театрів. Раніше ми всього цього не бачили. Для нас це було фантастикою. Коли я прийшла до театру, то трохи працювала з народною артисткою СРСР Оленою Михайлівною Потаповою, яка досі служить у Національній опері України. Потім я знову працювала з Кальченко. Згодом – з народним артистом УРСР Веаніром Івановичем Кругловим, нині, на жаль, уже покійним. А тепер – з народною артисткою України Раїсою Олексіївною Хілько. Також під час роботи над різними виставами багато працюю з Іриною Бродською та Елеонорою Стебляк.

Ми дорослішаємо. Педагог трохи зникає до балерини. Щоб відбувалося зростання у техніці, образі, потрібні якісь зміни. І це не означає, що педагог поганий. Зовсім ні. Просто на певному етапі він дав усе, що міг дати. Тому кожен артист балету спочатку працює з одним педагогом, а потім з іншим. Я вдячна кожному, хто мене навчав, усі вони передали мені свої знання і досвід.

– Напевно, назавжди запам'ятався перший вихід на сцену Національної опери України?

– Ми готувалися до випускного гала-концерту в хореографічному училищі. Я готувала два па-де-де. У цей час трупа Національної опери поїхала на гастролі до Японії. У театрі залишилася тільки невелика частина трупі. Мала йти «Жизель». Запрошена балерина захворіла. Мій педагог Альвіна Кальченко і тогочасний керівник балетної трупі Віктор Литвинов, порадившись, вирішили запропонувати мені станцювати партію Жизель. До вистави залишалось три дні.

Звичайно, така пропозиція була несподіванкою, але я одразу погодилася. Мені захотілося проявити себе, показати. Отож, уже через три дні після випускного я стан-

цювала цю партію і, як змогла, передала образ своєї героїні. Це було дуже хвилююче...

Кожного разу намагаюся думати над образом. Його можна трактувати по-різному. Насамперед це буде цікаво глядачеві. Наші прихильники ходять на ту чи іншу балерину, артиста балету. Їм цікаво бачити розвиток, щоразу відкривати для себе інші барви. І глядач уже думатиме – а що буде наступного разу? Має залишатися загадка. Ми над цим працюємо і щоразу займаємося пошуком. Це цікава робота, яка триває протягом усього періоду театрального життя.

– У 22 роки Ви стали заслуженою артисткою України, а у 23 – наймолодшою народною артисткою нашої держави. Що відчували у той час?

– Я повинна була доводити, що заслужила ці нагороди. Звання заслуженої було несподіванкою, а народної й поготів. Розуміла, що не маю права розслабитися. Є такі артистки, які вважають, що коли дали звання народної, то вже можна, особливо не напружуватись, спочивати на лаврах. У мене було навпаки. У кожній виставі доводило, що я гідна, і мала рухатись лише сходами вгору.

Коли знімають виставу на відео, то багато артистів не можуть на себе дивитися, йде багато самокритики з їхнього боку. І це добре. Коли артистові балету подобається те, що він робить на сцені, це людина, яка вже не має мотивації розвиватися. Мені зазвичай спочатку все не подобається. Потім бачу, що було непогано, а що треба поправити. Ми весь час вчимося. Скільки б років я не була на сцені, які б у мене не були звання та нагороди, я все рівно вчуся. Продумую кожен свій крок, а не просто автоматично танцюю ту чи іншу виставу.

– Значний вплив на Вашу творчу долю мала видатна балерина Майя Плісецька.

– На конкурс Майї Плісецької я потрапила зовсім випадко-

во. Мій партнер, з яким ми разом навчалися, поїхав працювати до Москви. Він хотів узяти участь у Міжнародному конкурсі артистів балету «Майя», шукав партнера. Його педагог Олександр Прокоф'єв запропонував мені йому допомогти. Я погодилася. Звичайно, спочатку були певні сумніви. Я вже була народною артисткою України, було б соромно взяти участь у цьому конкурсі й нічого не отримати. Але я вірила у свої сили. В результаті я (як солістка) виборола золото.

Дуже вдячна Майї Михайлівні. Вона завжди добре відгукувалася про мене і Олексія Ратманського, з яким я танцювала. Олексій тоді був відомий як танцівник, а зараз – як балетмейстер, він ставить балети у багатьох країнах. У будь-якій своїй статті чи інтерв'ю Плісецька завжди говорила, що я талановита, що ніхто так не танцює, як Олена і Олексій. Вона була великою балериною, і до неї прислухалися. Вона рекомендувала мене багатьом партнерам високого рівня з інших театрів. Завдяки Майї Михайлівні в Японії я танцювала у «Дон Кіхоті» з дуже відомим танцівником Патріком Дюпоном, він був – «етуаль» («зірка» французькою, це найвищий статус артистів балету паризької Опери – *Авт.*). На запрошення Майї Михайлівни я брала участь в її гала-концертах в Японії, а потім і в багатьох інших країнах. Я танцювала з Олександром Ветровим і Олексієм Фадеїчевим.

Зараз уже можна багато поїздити. А тоді їздили мало. Завжди хочеться побачити інших виконавців, інші манери. Я щаслива, що потрапила на такі концерти, могли вчитися на них. Майя Плісецька 20 концертів поспіль танцювала «Помираючого лебедя», а ми наступним номером танцювали «Дон Кіхота». Внутрішній стан у неї щодня був інший, щоразу вона «помирала» по-іншому. Для мене це було відкриттям...

– Ви брали участь у кількох престижних міжнародних конкурсах. Яке значення мають такі конкурси для артистів балету?

– Насправді конкурси не для кожного артиста. Не обов'язково на них їздити. Звісно, конкурси – це виховання сили волі. Може таке бути, що ти вийшов на сцену, станцював варіацію, і у тебе щось не вийшло. Вийшов на сцену вдруге – і виправив. І у фіналі публіка тобі аплодує й забуває про якісь прорахунки.

У конкурсі все дуже суворо. Якщо ти виходиш, то маєш за хвилину, а може, й менше показати все, на що ти здатен. А комісія це оцінює. Тому не кожен відважується їхати на конкурс.

Конкурс – це можливість бачити інших виконавців, балерин зі всього світу. А досвід, отриманий на конкурсах, допоможе при виході на рідну сцену.

– Чи були у Вас знакові вистави?

– Починаючи з «Жизелі», яка є знаковою та доленосною в моєму житті, кожна нова вистава привносила у мою долю щось нове. Запам'яталася вистава «Марна пересторога». Балерина вранці захворіла, і ввечері нікому було танцювати. Я вранці вивчила свою партію, щоб увечері замінити цю балерину. Взагалі-то було багато таких партій, на які виходила по заміні. Театр має виховувати характер у балерини. Це не вийти на сцену і злякатися світла чи глядача, а можливість проявити себе.

Не можу виділити якусь окрему виставу, тому що всі для мене по-своєму дорогі. До кожної – особливий підхід, особливе ставлення. Тому що різні образи, різні переживання, почуття.

– Брали участь у виставах на музику українських композиторів?

– У «Лісовій пісні» танцювала Мавку, а потім виконувала роль Килини. У «Лілеї» також танцювала головну партію. Шикарна музика, прекрасні декорації, неповторний український колорит. Дуже шкода, що ці балети йдуть рідко. Буду пропонувати, аби ці вистави йшли частіше. До нас ходить багато іноземців, саме такі постановки допоможуть їм краще пізнати українську культуру, цікаві вони і для нашого глядача.

– Напевно, у Вас було багато партнерів по сцені?

– Коли прийшла до театру, то в більшість вистав мене вводив народний артист України Микола Прядченко. На жаль, його вже немає серед нас. Він мене багато чому навчив: як розуміти партнера, що робити на сцені, чому приділяти головну увагу. Танцювала з Костянтином Костюковим, Денисом Матвієнком, Сергієм Сидорським, Анатолієм Козловим, який зараз у нас працює педагогом, Ігорем Мамоновим, який нині працює в Німеччині. Сьогодні це Денис Недак, Микита Сухоруков, з якими я дуже люблю танцювати у виставах, – прекрасні люди, прекрасні партнери. Це солісти абсолютно різного плану. Але з кожним із них по-своєму цікаво танцювати.

Чому треба танцювати з різними партнерами? Тому що різні індивідуальності. Кожна вистава з іншим партнером – нові емоції, дуже цікаво показувати глядачеві інший настрій. Не тільки відпрацьовану техніку, а саме переживання.

**– Як змінився театр за той час, що Ви в ньому працюєте?**

– Змінюється все, в тому числі й наш репертуар. Але головне – не втратити нашу основу, класику. Сучасні вистави можуть приходити і відходити. Тому що змінюється життя у країні та в усьому світі. Ми все це можемо певним чином реалізувати на сцені.

Зараз до театру прийшло багато молоді, що не може не радувати. Ми намагаємося робити молоду, міцну трупку. Щоб вона була найкращою.

Раніше на вистави ходили переважно люди старшого та середнього віку. А тепер стало більше молоді. Тішить те, що молоді люди ходять не лише у кіно та у драматичні театри, а й до нас.

Своїх друзів, які не мають відношення до театру, запрошуюю на наші вистави. Балет – це красиве мистецтво, люди мають ним насолоджуватися. У житті бувають різні сумні випадки, трапляється горе. Намагаюся привести таких людей до театру. Після вистав вони зізнавалися, що їм стало трішки легше. А якщо людина приходить до театру з хорошим настроєм, то вона тут ще більше окрилюється.

Критикувати легко. Зараз в інтернеті будь-хто може будь-що. Багато непрофесіоналів дозволяють собі критику на адресу балетних вистав, і ця зазвичай абсолютно необ'єктивна інформація «вливається» в інформаційні мережі. А люди це читають і вірять. Я думаю, що це погано. Хочу, щоб глядачі приходили до театру, знаходили тих виконавців, які їм більше до душі, ставали їхніми прихильниками. А не читали рецензії непрофесіоналів, які можуть відбити бажання відвідувати театр...

Я часто сиджу в залі і дивлюся вистави як педагог. Дуже тішить, що у нас повні зали і люди в кінці стоячи аплодують. Ми не можемо без глядача. Для нас найцінніше – це його овації. А ми робитимемо все, що від нас залежить.

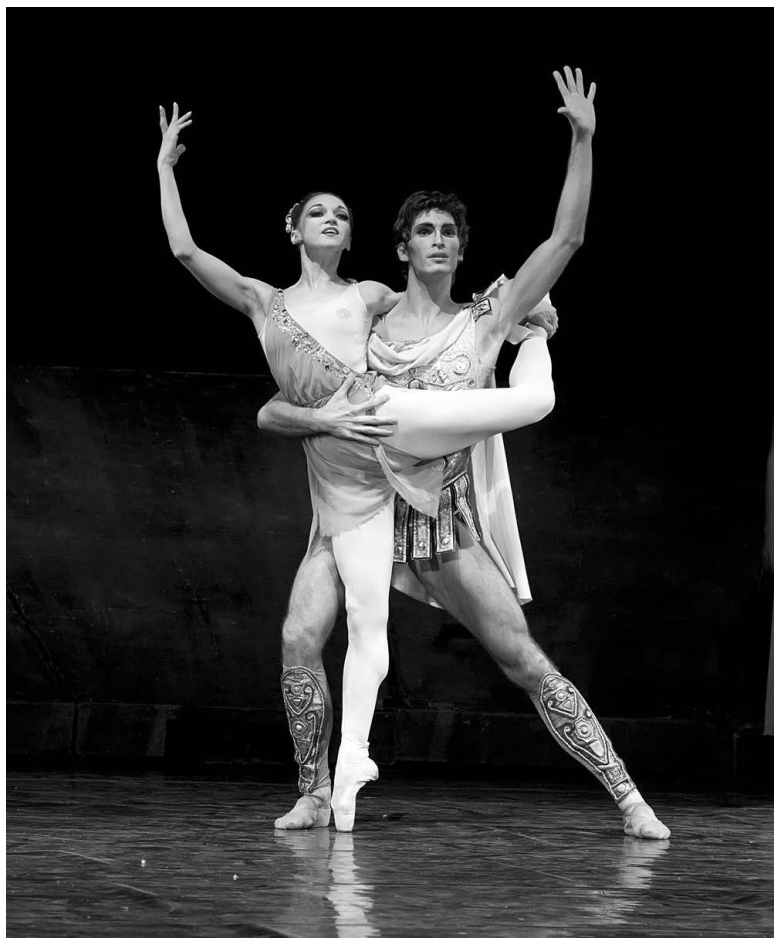
**– Мабуть, у різних країнах різна публіка?**

– У Франції на вистави переважно ходять літні люди. Вони хочуть насолодитися мистецтвом. Бачила, що інколи плачуть. Якщо ми доводимо людину до такого стану, значить, даємо правильні емоції.

В Японії під час вистави у залі повна тиша. Після вистави фанати і просто публіка чекають на тебе біля службового входу, намагаються до тебе доторкнутися, взяти автограф. Це так мило.

У мене там є свій фан-клуб. Дуже шкода, що цього року не буде гастролей до Японії. Там на нас чекають. Ми знаємо там усіх наших шанувальників. Вони ходять на кожну нашу виставу. І коли фанати приходять у зал, то я розумію, що не маю права станцювати гірше. Має бути надзвичайно високий рівень.

У багатьох країнах, зокрема й у нас, є глядачі, які після кожного



вдалого танцювального «трюку» починають аплодувати. А в деяких країнах люди сидять і мовчать, бояться завадити артистам. Коли ти закінчила, тоді зриваються в овації.

Ми були навіть у В'єтнамі. Долучали людей до балету. Діти бігали по залу, їм говорили: «Сядьте, будь ласка», – але марно. І це під час концерту. Проте ми розуміли, що повинні продовжувати танцювати. Люди мають це бачити. Будь-яка публіка, будь-які емоції для нас цінні.

До Національної опери України теж ходить багато іноземців. Коли виходжу на сцену, бачу таких фанатів, як і в Японії, які ходять саме на мене, на інших виставах – на когось іншого. Це дуже цінно, що люди ходять на вистави і підтримують наше мистецтво. Коли йде весела вистава «Весілля Фігаро», то іноземці сміються, а наші глядачі більш стримані. А в кінці глядачі встають і аплодують усім артистам і солістам, і кордебалету.

**– Під час гастролей, очевидно, бували цікаві випадки, які запам'яталися?**

– Були з концертами в Іспанії. Там є дуже відома сцена. Вона йде під землю на багато метрів. Там важко навіть дихати. Нам ставили кисневі балони, але ми й без цього могли впоратися. Сцена була зроблена довкола справжнього сталактита. З Анатолієм Козловим я виконувала «Жизель». Під час вистави по сцені став літати кажан. Я не могла втекти, але було дуже страшно.

Під час іще одних гастролей жили в Німеччині, а на виступ треба було їхати до Швейцарії. Довелося затриматися на кордоні. Приїжджаємо, до вистави залишилося трохи більше ніж пів години. А щоб нормально підготуватися, треба години дві. Ото був екстрім! Адже за такий корот-

кий час потрібно було зробити зачіску, грим, налаштуватися на певні емоції.

Під час гастролей в Японії Майю Плїсецьку тричі викликали на біс, і кожного разу вона виходила. А після цього вона ледве йшла (накульгувала) – і тільки в гримерці я побачила, що у неї синя нога. Виявляється, коли її запрошували на біс, вона в сутінках залаштунків не побачила перепону й зачепилася ногою. І незважаючи на біль, танцювала ще два рази. Вона розуміла, що глядач вимагає.

У нас така професія, що ми танцюємо інколи й тоді, коли щось нестерпно болить. Якось під час вистави «Майстер і Маргарита» мені неправильно зробили підтримку, і в мене скрутило ребро. А треба було продовжувати танцювати. І я протанцювала адажіо в такому стані зі сльозами на очах, а глядачі навіть нічого не запідозрили. Потім педагог сказала, що я дуже переконливо станцювала.

**– Ви часто виступали за кордоном. Чи не було бажання залишитися?**

– Як я уже казала, приїхала до Києва з маленького містечка. Для мене все тут було нове. Вісім років прожила в інтернаті. У мене була мрія потрапити до нашого оперного театру, а не їхати кудись за кордон. Це зараз учениці вже на третьому курсі думають куди поїхати.

На випускному екзамені у нас була голова комісії з Петербурга. Запрошувала, аби я приїхала до них. 1989 року, коли вже працювала, поїхала у Москву на міжнародний конкурс. Юрій Григорович тоді запрошував мене до Большого театру. Думаю, добре, що не наважилася. Я фанат балету. Так хотілося залишитися саме в рідному київському театрі. Інших театрів для мене не існувало. Тому я досі тут.

**– Ви вже згадували про свою педагогічну діяльність. Розкажіть про неї детальніше.**

– Приблизно десять років тому до мене почали звертатися наші дівчата, щоб я з ними прорепетирувала, підготувала до вистави. Мені стало цікаво. Почала суміщати сценічну діяльність з викладацькою роботою.

Аніко Рехвіашвілі стала залучати мене не лише як балерину, а і як репетитора вистав, які вона поставила. Я вела репетиції «Дами з камеліями», «Віденського вальсу», «Снігової королеви», «Юлія Цезаря», «Трикутного капелюха», «Ночей в садах Іспанії» та ін. Працювала з солістами і з кордебалетом. З солістами подобається працювати тому, що можна шукати нові образи, нову пластику. Я ніколи не змушувала артиста танцювати так, як танцюю я. Якщо в нього є індивідуальність, то я це збережу, але буду направляти і пропонувати кілька варіантів.

Кордебалет – це перш за все люди. У кожного можуть бути якісь проблеми. Тому педагог – це ще й психолог. І коли ти приходиш на репетицію, то не значить, що повинен взяти батіг. Потрібно знайти підхід. Намагатися, аби до тебе були довіра і повага. Та водночас не можна допустити, щоб тобі сідали на шию, вили з тебе мотузки.

Під час карантину сумувала не лише за своїми танцями. Мені хотілося щось ліпити, створювати, щоб це було красиво.

**– Нині Ви виконуєте обов'язки художнього керівника балетної трупи. Чим доводиться займатися?**

– Дирекція театру поставила завдання зробити дуже професійну трупку. Коли почнеться сезон, нам треба буде подякувати тим, хто вже не може працювати, і взяти молодих артистів. Нам треба зробити дуже красиву хореографічну картинку. Ми ліпимо, вибудовуємо. Це повинен бути високий рівень.

На жаль, сьогодні ми не можемо цього зробити. У нас немає репетицій. Ми тільки трохи займаємося уроками. Коли почнеться сезон, робитимемо перестановки. Робитимемо красивий підбір за зростом, іншими критеріями.

І, звичайно, робота з усіма цехами, з провідними режисерами, спільна робота з педагогами. Мені простіше, бо я тут не стороння людина. Я танцюю, ходила на кожну виставу, знаю, хто як викладає, кому що підказати.

Маємо ідеї щодо нових постановок, концертів, запрошень. Але перший етап – досягти високого рівня майстерності нашої трупи. Аби нам не було соромно ні перед нашим глядачем, ні перед будь-яким імпресаріо, якого запросимо. Для мене якість у першу чергу.

**– Чи плануєте нові постановки?**

– Хотіли розпочати театральний сезон у серпні. Зараз іще не знаємо, чи зможемо це зробити у вересні. Репертуар уже є. Квитки

поки не продаємо. Чекаємо, бо не знаємо, як розгортатиметься ситуація з пандемією. Коли вийдемо на роботу, почнемо працювати, тоді можна буде говорити і про нові постановки.

**– Ваша донька теж хоче бути балериною?**

– Так. Ліза навчається у хореографічному училищі. Тут їй треба вчитися ще три роки. Як мама – переживаю. Бачу, що їй важко. Ніколи не змушувала її йти у балет. Щороку їй говорила: «Давай припинимо танцювати. Подивись на мене, як це важко. Коли багато роботи, репетицій, я приходжу додому дуже втомлена. Інколи навіть не хочеться розмовляти».

І попри все «іти в балет» – це її рішення, і я його поважаю. Якщо буде треба, я допомагатиму, але не наполягатиму.

**– Ваш чоловік теж артист балету.**

– З Віталієм Нетрутенком ми разом уже сім років. Він дуже відповідальна людина. Не знімає зірок з неба, але його партії другого плану інколи запам'ятовуються більше, ніж перші в інших танцівників. Він прекрасний Волад у «Майстері та Маргариті», чудово танцює в «Шехерезаді».

Якщо до нього звернутися, то він зробить все що треба. Стане й вийде в кордебалеті. Був випадок, коли у «Віденському вальсі» комусь треба було вийти водієм. Він сказав: «Я вийду». Хоча це не його рівень. Але він вважає це нормальним, бо працює в театрі.

Наша з Віталієм робота продовжується не лише в театрі, вона триває й удома. Ми обговорюємо вистави, обговорюємо наші репетиції, які записуємо на відео.

**– Маєте якісь захоплення?**

– Насамперед це балет, бо ми балетна сім'я. У вільний час намагаємося вирватися на природу, побувати в інших театрах. Цікаво побачити, що нового у Раді Поклітару в КиївМодернБалеті, у драматичних театрах Києва. Під час гастролей побувала в Луврі, інших музеях. В одному з парків Японії можна було не лише побачити оленів, а й погодувати їх. Під час карантину відкрила себе як художниця. Дочка теж малює або займається алмазною вишивкою. **– Що потрібно, аби стати хорошим артистом балету?**

– Працелюбність. Усі ми по-своєму фанати. У понеділок (у театрі це вихідний день – Авт.) я вирішую якісь побутові питання і вже під вечір нудькую за театром. Нудькую за репетиціями, виставами, виходом на сцену. Особливо це стало відчутно під час карантину.

Це хороший фанатизм – повністю віддаватися своїй професії, трудитися, дивитися вистави, багато брати в інших артистів, привносити щось своє. Так, це щоденна праця. Ми весь час вчимося. Я думаю, так само в будь-якій професії.

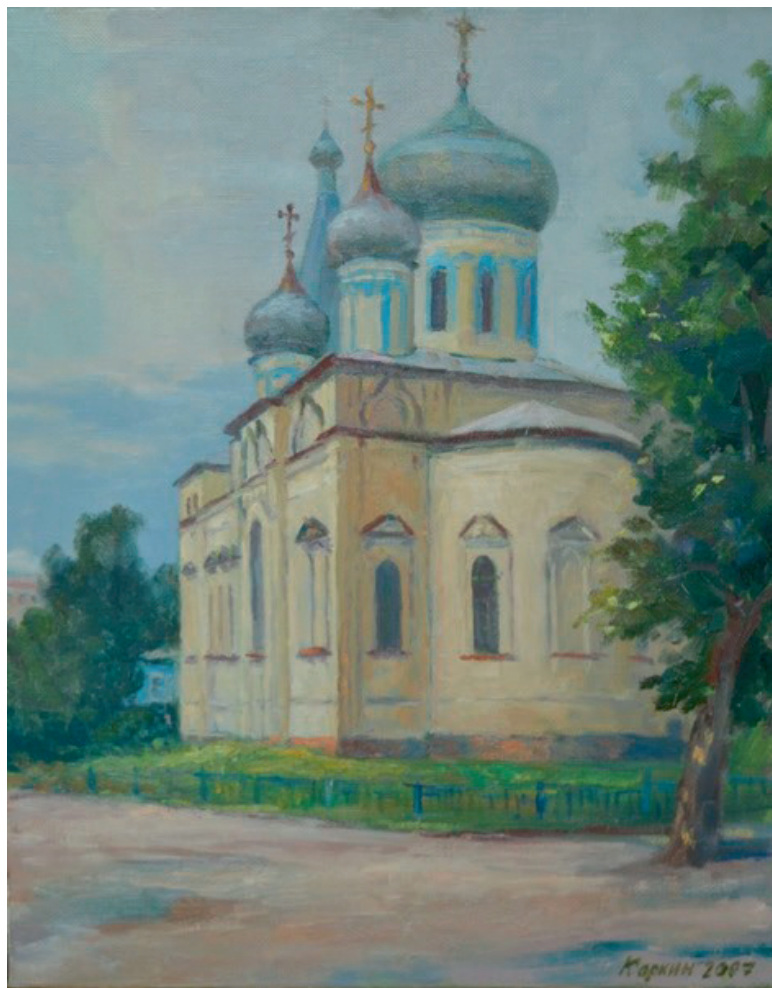
# ВОЗНЕСЕНЬСЬКА ЦЕРКВА У ЛЕБЕДИНІ

**Вознесенська церква (1849–1858) у Лебедині, що на Сумщині, має статус пам'ятки архітектури місцевого значення. Вона зведена на підвищенні у центрі однієї з головних площ міста і є однією з його домінант, суттєво збагачуючи навколишню сучасну одно- і двоповерхову забудову.**

Валентина ЗНАМЕНЩИКОВА

Первісно на цьому місці стояла дерев'яна Вознесенська церква, побудована у 1692 році. Будівництво кам'яного храму на місці занепалого дерев'яного було дозволено ще у 1747 році, але упродовж XVIII ст. воно здійснене не було. І лише 1846 року Синод за клопотанням харківського архієпископа Інокентія дозволив побудувати замість трьох зруйнованих дерев'яних церков – Вознесенської (1692), Іллінської (1720) та Георгіївської (1765) – нову, муровану Вознесенську церкву. До цього парафіяни за списком зібрали 3 тисячі карбованців і виробили на місцевому цегляному заводі до 200 тисяч одиниць цегли, а казенні селяни Лебедина побажали направити на будівництво церкви оброчні кошти й віддати на її користь до 13 десятин сінокісної землі.

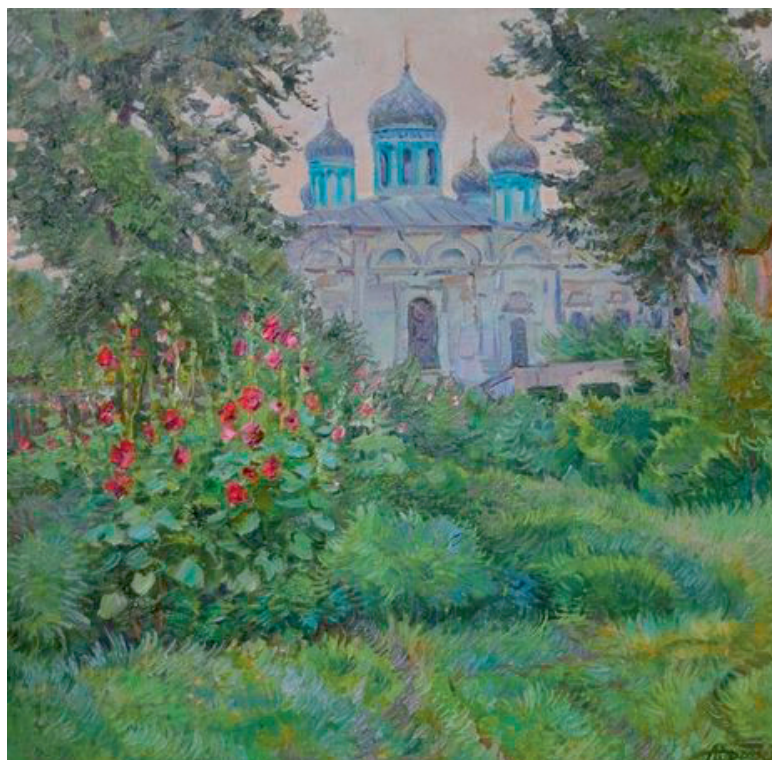
3 липня 1846 р. Харківська єпархія представила у Синод креслення, підписані губернським архітектором Ф. Даниловичем. Через рік, 23 червня 1847 р., вони були передані на апробацію у Департамент мистецьких справ Головного управління шляхів сполучення та публічних будівель. Проект повернули на доопрацювання з поміткою: «надати фасадів пропонуваного храму вигляд, який зображено на доданих кресленнях». 14 серпня 1847 р. перероблений проект було затверджено. В обох варіантах проекту, до та після виправлень, відчувається сильний вплив ідей Костянтина Тона – придворного архітектора Миколи І, творця так званого «російсько-візантійського» стилю. Цей стиль, що мав ідеологічне навантаження, активно поширювали по всій Російській імперії, зокрема і в Україні. Тим більше в Україні. Ремонтувати давні козацькі дерев'яні церкви заборонялося, і після того, як вони цілком логічно ставали «ветхими», на їхньому місці будували церкви за синодальни-



Микола КОРКІН. «Вознесенська церква», 2007



ДУБРОВСЬКИЙ О.О. «Вознесенський храм у Лебедині», 2008 (із колекції ЛМХМ ім. Б.К.Руднева)



ЧЕВГУЗ В.В. «Дорога до храму», 1994 (із колекції ЛМХМ ім. Б.К.Руднева)

ми «типовими проектами» або ж за індивідуальними авторськими проектами – але завжди у «російському» дусі.

Він відчувається й в архітектурі Вознесенської церкви в Лебедині з характерними для таких російсько-візантійських інтерпретацій XIX століття п'ятьма приземкуватими банями-«цибулинами» й шатровою дзвіницею, оздобленою кокошниками і закомарами. До речі, аналогіч-

ні дзвіниці, тільки простенькі і з дерева, у XIX столітті добували до багатьох українських дерев'яних «козацьких» церков, щоб хоч так їх «виправити».

Портал церкви вписаний у двоколонний портик тосканського ордеру. Антаблемент увінчується «розірваним» трикутним фронтоном зі стилізованим замковим каменем у вигляді дволісника. Повторюючись у «розірваних» трикут-

них сандриках віконних отворів, цей мотив поєднується з іншими елементами й архітектурними деталями.

В основі внутрішнього планування церкви – традиційна схема: нартекс, розвинутий нерозчленований притвор, тринефна східна частина зі слабо вираженим трансептом і напівциркульною апсидою зі сходу. Привертає увагу масивний ліпний карниз, оздоблена під мармур дерев'яна панель, що іде по периметру стін, позолочені капітелі двох несучих колон. Плафони й стіни церкви оздоблені малюваннями у техніці «альфреско». У кінці 1970-х років їх відреставрували художники Г. Руденко, М. Санжаровський та ін.

У східній частині церкви є ікона на початку XIX ст., передана сюди після руйнування у 1850-х роках Троїцької та Покровської дерев'яних церков.

У 1920-х роках священником Вознесенської церкви був К. О. Смірнов (1882–1941) – людина високоосвічена, магістр філософії. За релігійну діяльність у 1930-х роках він був репресований і загинув у ГУЛАГу. У 1921–1924 роках регентом церкви був Григорій Автономович Руденко – всебічно обдарована людина. Його зусиллями було створе-

но великий, до 60 осіб, церковний хор.

На початку 1930-х років службу в церкві вели благочинний Василь Васильович Лихницький та П. С. Григорович. До Вознесенського приходу були приписані села Корчамка, Гудимівка, Радчуки, Веприцький приход та ін. Під час комуністичного наступу на релігію церква Вознесення була перетворена на комору. У 1932–1933 роках, під час Голодомору, вона служила зерносховищем.

Із початком німецької окупації Лебедина, у жовтні 1941 року, Вознесенська церква відновила свою діяльність. Проте під час боїв за Лебедин 17 серпня 1943 року артилерійський снаряд влучив в один із куполів храму, завдавши значного пошкодження. Храм відремонтували. Відтоді й дотепер він діє. У церкві збереглися ікони, створені харківським живописцем Іваном Святенком та місцевим іконописцем І. М. Санжаровським.

19 листопада 2000 року було урочисто освячено великий дерев'яний хрест, споруджений на подвір'ї Вознесенської церкви на честь 2000-ліття Різдва Христового. Головне кладовище Лебедина називається Мироносицьким, але тепер люди іноді називають його Вознесенським.

## КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем № 18(4901), 25 вересня 2020 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 23788-13628Р від 14.02.2019 р.

Засновник і видавець: ТОВ "Видавничий дім "Українська культура"

Директор: Євген БУКЕТ

Дизайн і верстка: Вячеслав ЮРЧЕНКО

Літературне редагування: Олена КРУШИНСЬКА

Юридична адреса ТОВ "Видавничий дім "Українська культура":

вул. Васильківська, 1, к. 6-8, м. Київ, 03040.

e-mail редакції: cultandlife@gmail.com

Веб-сторінка: www.facebook.com/uakizh/

Надруковано: ФОП Хісамдінов А. Ю.

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2020 р.:

1 місяць – 57,90 грн, 6 місяців – 335,80 грн.

Газета виходить двічі на місяць

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 3 000

Ціна договірна

© СС ВУ «Культура і життя», 2020

